

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

 Podpora III
průvodce světem práce | informace zaměstnancům

Odborná studie

realizovaná v rámci projektu „Posilování sociálního dialogu prostřednictvím integrovaného systému podpory spolupráce zástupců zaměstnanců a zaměstnavatelů-iPodpora - 3. etapa“, registrační číslo projektu: CZ.03.1.52/0.0/18_09/0010386 financovaného Evropským sociálním fondem prostřednictvím Operačního programu Zaměstnanost a státního rozpočtu ČR.

Poskytovatel dotace: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR

Příjemce dotace: Asociace samostatných odborů (ASO)

*Partner projektu: Konfederace zaměstnavatelských a podnikatelských svazů ČR
(KZPS ČR)*

PODPORA SOCIÁLNÍCH PODNIKŮ

Zpracovala: Expertní skupina legislativní oblast

Petr Dufek (kapitola 1)

Tomáš Hartman (kapitola 3)

Denisa Heppnerová (kapitola 6 a 7)

Alena Mastantuono (kapitola 3)

Luděk Mazuch (kapitola 1)

Josef Zbořil (kapitola 5)

Marie Zvolská (kapitola 4)

Praha 2019

Obsah

1.	Úvod, sociální podniky v EU a v ČR	3
1.1.	Vymezení pojmu	3
1.2.	Principy	6
1.3.	Evropa	7
1.4.	EMES	9
1.5.	Česká republika.....	10
1.6.	Identifikátor sociálních podniků - TESSEA	13
1.7.	Sociální družstvo	23
1.8.	Podpora sociálního podnikání	24
1.9.	Chráněný trh práce	26
2.	Různé typy podniků	32
3.	Přístup sociálních podniků k financím.....	36
3.1.	Příznivý a udržitelný finanční ekosystém	42
3.2.	Využití široké škály finančních zdrojů	43
3.3.	Ekosystém založený na hybridním kapitálu.....	47
3.4.	Doporučení týkající se politik	48
4.	Sociální podniky a rozvoj regionů	52
5.	Měření sociálního dopadu.....	59
5.1.	Co je sociální měření dopadů	61
5.2.	Stávající debata o měření sociálního dopadu točí kolem dvou hlavních přístupů....	64
5.3.	Závěry a doporučení	65
6.	Závěry a doporučení	66
6.1.	Doporučení týkající se politik podle různých úrovní jejich tvůrců	67
6.2.	Doporučení týkající se politik podle klíčových tematických oblastí	68
7.	Zdroje a literatura	71

1. Úvod, sociální podniky v EU a v ČR

1.1. Vymezení pojmu

Pojetí sociálního podniku nebo sociálního podnikání jako jedné z možností, jak řešit nebo přispět k řešení sociálních a ekonomických problémů společnosti, se začalo objevovat v 90. letech minulého století, a to jak v Evropě, tak v Americe.

Sociální podnikání nemá přesně vymezenou definici. Spíše jde o vnímání určitého spektra podnikání - označuje se tak činnost, která je sice podnikatelskou, ale zároveň má určitý přesah směrem k řešení společenských problémů. Někdy bývá označována jako "společensky prospěšné podnikání", což není úplně přesné, neboť společensky prospěšné je (mělo by být) každé podnikání, minimálně to, které je legální a směřuje k vytváření hodnot pro jednotlivce a pro společnost.

Vzhledem k neustálenému chápání pojmu si lze pod sociálním podnikáním představit celou řadu aktivit. Obecně lze říci, že se jedná o oblast ekonomické činnosti, která spojuje ekonomické a sociální, obecně nebo veřejně prospěšné aspekty, mající příznivý dopad na rozvoj společnosti, se zvláštním vztahem k lokalitě, ve které je toto podnikání provozováno. Toto je nebo by mělo být základním principem sociální ekonomiky tak, jak je tato oblast v současnosti nejčastěji vnímána.

Sociální podniky jsou organizační formy, které kombinují tržní motivace, hodnoty a postupy se sociálními cíli a neziskovými motivacemi a postupy. Jejich pozice na pomezí světa podnikání a občanského sektoru je zdrojem výhod, které jsou sociálním podnikům připisovány. Mezi ně patří možnost hledat inovativní řešení sociálních problémů, výhodně kombinovat tržby s financemi z grantů, dotací a darů a větší udržitelnost sociálních řešení díky schopnosti vytvářet vlastní příjmy. Smíšená povaha sociálních podniků má však i problematické stránky. Mezi ně může patřit pnutí mezi demokratickým, participativním řízením a požadavky efektivního řízení podniku nebo pnutí způsobené současným zapojením dobrovolníků a placených zaměstnanců¹.

Podíváme-li se na vývoj sociálního podnikání v uplynulých desetiletích, konkrétně v USA byla na počátku devadesátých let vytvořena sociální podnikatelská aktivita v "moderním" pojetí

¹ Dohnalová, M., Deverová, L., Legnerová, K., Pospíšilová, T. Lidské zdroje v sociálních podnicích. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2015.

(Harvard Business School, následovaly iniciativy dalších univerzit). Byla zaměřena na využití tržních zdrojů v kontextu sociálních záměrů. Na sociální podnikání bylo nahlíženo jako na cestu řešení problémů financování nestátních neziskových organizací (dále NNO) a bylo tak nejčastěji chápáno jako určitá doplňková činnost neziskových organizací, doplňkový nástroj pro získání financí. Zároveň se ale objevil i jiný směr, který se snažil pojmut sociální podnikání poněkud univerzálněji, jako zcela novou, inovativní formu podnikání (social innovation school of thought).

Jak už bylo uvedeno, v Evropě se koncept sociálního podnikání vyvíjel víceméně spolu s družstevnictvím, v řadě zemí také mají sociální podniky výhradně družstevní podobu, a z této skutečnosti patrně také pramení v teorii velmi často a zdůrazňovaný požadavek na "demokratičnost a kolektivitu" řízení (nabízí se otázka, zda a nakolik nedochází k záměně pojmů sociální a socialistický), zatímco pro americký přístup není tato otázka relevantní. Naopak americký přístup klade téměř výlučně důraz na využívání tržních zdrojů, evropský se obrací více ke zdrojům netržním, k veřejným financím. Odráží to rozdíl ve vztahu státu a neziskového sektoru v Evropě a USA. Rozdíl ve způsobu práce je kromě nakládání se zdroji i v práci s výsledky. Myšleno, s výsledkem hospodaření. Zatímco Americký přístup vidí sociální podniky jako stoprocentně neziskové, které musí veškerý zisk vrátit do podnikání, Evropský přístup je zde benevolentnější a umožňuje částečné rozdělení zisku mezi vlastníky, či častěji členy sociálního podniku. Vzhledem k zaměření Amerického přístupu pouze na tržní zdroje zatímco Evropský přístup pracuje i s netržními prostředky, může být tento rozdíl překvapujícím. Odráží se v něm silná tradice oddělení ziskového a neziskového sektoru v USA, zatímco v Evropě se tradičně hranice mnohem více stírají a družstevní sektor byl od počátku založen na prospěchu pro své členy. Uvedme však, že i ve Spojených státech jsou snahy, aby tato hranice byla prolomena a sociální podnikatelé nebyli „trestáni“ za úspěch v sociální sféře nemožností rozdělit jakýkoliv zisk².

Z dostupných pramenů i z pohledu do praxe lze konstatovat, že definice, které vznikly a vznikají, sociální podnik vymezují řadou charakteristik (principů), dotýkajících se jeho poslání a charakteru činnosti, ale i podmínek jeho řízení a rozhodování, vlastnictví majetku a rozdělování zisku, vztahů k okolnímu prostředí. Nejčastějším shodným indikátorem sociálního podniku je skutečnost, že podnikatelský subjekt zaměstnává osoby znevýhodněné nějakým způsobem na trhu práce.

² Dohnalová, M. a kol. Sociální ekonomika, sociální podnikání. Podnikání pro každého. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012.

S přihlédnutím k tomu, že jednoznačnou definici sociálního podnikání snad ani vytvořit nelze, je až neuvěřitelné, s jak různým vnímáním a vymezováním právě "sociálního" potenciálu takového podnikání, a s tím souvisejícím očekáváním, se můžeme setkat. Často lze i v oficiálních dokumentech, od kterých by bylo možné očekávat jistou věcnost, narazit na proklamace, které nemají s realitou mnoho společného.

Označení sociální podnik se ve světě používá, může se však týkat různé reality. V závislosti na kontextu se setkáváme i s rozdílným pojetím. Význam pojmů "sociální" a "podnik" je sám o sobě značně široký a ve chvíli, kdy tyto dva pojmy spojíme dohromady, zmatek a nejasnost může narůstat, zvláště v mezinárodním měřítku³.

Typicky například zdůrazňováno, že jde především o "lidský prvek", a že tedy "zisk není na prvním místě". To je do značné míry pokrytecké, neboť i sociální podnik je stále jen podnik, který musí být soběstačný, a musí vytvořit zisk ke své existenci a provozu, aby mohla fungovat druhá část mince, tedy ta sociální. Nehledě k tomu, že v každém podnikání hraje lidský prvek klíčovou roli, a každé podnikání, ve kterém fungují zaměstnanci a jejich kolektiv, je i "společenskou" záležitostí, a ve své podstatě zamezuje sociálnímu vyloučení. Neměl by tedy hrát roli fakt, zda byl sociální podnik založen primárně s cílem vytvořit zisk a přitom dokázal pomoci začlenění sociálně znevýhodněných osob (což se mohlo objevit až v průběhu existence podniku), anebo primárně s cílem pomoci těmto osobám s tím, že až následně byla nalezena vhodná činnost, ale také s tím, že k tomu potřebují vytvořit zisk. Jde o dvě strany jedné mince.

Oblíbené obzvláště v Evropě, jak už bylo uvedeno, je také kladení důrazu na zapojení zaměstnanců do rozhodovacích procesů v takovém podniku - v případě dobře fungujícího sociálního podniku by ovšem neměl hrát roli ani fakt, nakolik a zda vůbec byli zaměstnanci "zapojeni do rozhodování", ale spíše fakt, kolik takových pracovních příležitostí bylo vytvořeno. A s přihlédnutím k tomu, z jakého spektra trhu práce by zaměstnanci sociálního podniku měli být také rekrutováni, je otázkou, nakolik je toto vůbec oprávněný a splnitelný požadavek. Což neznamená, že tomu tak v konkrétním případě nemůže být.

Jde totiž o to, aby míra očekávání, spojená se sociální ekonomikou, byla přiměřená, a vycházela z toho, co je možné (a co je nemožné). Je-li jedním z hlavních cílů a motivací sociální ekonomiky pracovní uplatnění osob znevýhodněných na trhu práce (a tedy i ve společnosti),

³ Davister, C., Defourny, J., Gregoire, O. Work Integration Social Enterprises in the European Union: an Overview of Existing Models. Working Paper no. 04/2004. EMES European Research Network [online http://www.joseacontreras.net/econom/Economia/Economia_Social_CIES/pdf/economiasocial/investigacion/PERSE%20Work%20Integration.pdf]

příčemž toto uplatnění by mělo přispět nejen k jejich pracovnímu, ale také sociálnímu začlenění a/nebo zamezit hrozícímu sociálnímu vyloučení, nelze očekávat, že zároveň budou mít tito zaměstnanci bezesbytku potenciál manažerů. Naopak bych si troufnul říci, že většina z nich bude právě schopné manažery potřebovat k tomu, aby uvedené pracovní příležitosti vytvořili a udrželi. Zapojení zaměstnanců bych ponechal na jejich přirozených schopnostech a vývoji.

Jedná se většinou o osoby v nepříznivé sociální situaci, oslabené z důvodu nepříznivého zdravotního stavu, pro krizovou sociální situaci, životní návyky a způsob života, nebo sociálně znevýhodňujícím prostředím:

- osoby se zdravotním znevýhodněním;
- mládež a mladí dospělí – mládež ohrožená sociálně patologickými jevy, např. pocházející ze sociálně slabých rodin nebo nacházející se v obtížné životní situaci, opouštějící ústavní zařízení jedná se o věkovou skupinu přibližně 15-26 let;
- osoby pečující o osobu blízkou, které se samy díky této péči dostávají do situací, kdy jsou znevýhodněny v přístupu ke službám či na trh práce;
- osoby bez přístřeší;
- osoby opouštějící zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy a osoby opouštějící výkon trestu odnětí svobody;
- oběti trestné činnosti, oběti domácího násilí, oběti obchodu s lidmi, osoby komerčně zneužívané;
- osoby, které jsou dlouhodobě nezaměstnané a jsou déle než 1 rok vedeny v evidenci uchazečů o zaměstnání Úřadu práce ČR;
- další nespécifikované sociálně vyloučené nebo sociálním vyloučením ohrožené osoby (osoby se zkušeností se závislostí na návykových látkách, osoby, které byly či jsou uživateli registrované sociální služby podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, apod.).

1.2. Principy

Analýzou zkoumaných definic sociálního podnikání lze shrnout, že sociální podnik by měl naplnit určité identifikační prvky, a to jak z části ekonomické, tak z části sociální:

- samostatné podnikání, které je ekonomicky udržitelné a konkurenceschopné;

- zisk by měl být z větší části investován do rozvoje podniku (zvyšování kvalifikace zaměstnanců, nákup nových technologií souvisejících se zaváděním nových služeb a produktů, plnění obecně prospěšného cíle, vytvoření zázemí pro nové zaměstnance);
- činnost zaměřená nebo přispívající k řešení sociálních problémů převážně místní komunity a rozvoji regionu, či činnost jinak veřejně prospěšná;
- upřednostnění místních potřeb a využívání místních zdrojů;
- cílené zaměstnávání zdravotně či jinak sociálně znevýhodněných zaměstnanců;
- chování vylučující jakoukoli diskriminaci osob (přímou či nepřímou formu diskriminace zaměstnanců na základě pohlaví, rasy, věku, dosaženého stupně vzdělání, změněné pracovní schopnosti, náboženství, rodinného stavu, atd.);
- zapojení zaměstnanců do rozhodování (vyváženost mezi demokratickým rozhodováním a manažerským řízením - v rámci rozhodovacího procesu by měl být respektován princip jeden člen - jeden hlas nebo alespoň by síla hlasovacího práva neměla být závislá na výši vloženého kapitálu);
- budování mezilidských vztahů, spolupráce s místními organizacemi ve formě místních iniciativ a partnerství, což přispívá k rozvoji znevýhodněných oblastí v dané lokalitě;
- respektování principů sociální odpovědnosti a udržitelného rozvoje regionu.

Jako sociální podnik lze tedy v současnosti označit dva typy subjektů:

- 1) Subjekt provozující víceméně běžnou podnikatelskou činnost (výroba, služby) a zaměstnávající při jejím výkonu specifickou skupinu osob. Jiný cíl (než je poskytnutí zaměstnání znevýhodněným osobám) si neklade, a dlužno podotknout, že jej ani nikdo neočekává. V řadě zemí je - celkem logicky - právě toto synonymem pro sociální podnik, a podmínky pro takové podnikání bývají legislativně upraveny v rámci politiky zaměstnanosti (tak je tomu i v České republice).
- 2) Anebo může jít o subjekt, u něhož je sociální složka podnikání přítomna věcně - jeho činnost je sociální sama o sobě, bez ohledu na typ zaměstnanců - například služby poskytované zdravotně znevýhodněným.

1.3. Evropa

V evropském kontextu je sociální podnikání definováno tzv. Lineckou výzvou (The Linz Appeal) z roku 1997. V roce 2000 byla v rámci Evropské unie založena reprezentativní instituce pro sociální ekonomiku, Evropská stálá konference družstev, vzájemných společností, sdružení a nadací (CEP-CMAF), která v roce 2008 změnila název na Social Economy Europe. CEP-CMAF publikovala v roce 2002 Chartu sociální ekonomiky.

Charta přiznává subjektům sociální ekonomiky specifika plynoucí z národních tradic každého členského státu a různorodost právních forem, ale současně uvádí některé charakteristiky, které jsou všem společné⁴:

- nadřazenost jedince a sociálního cíle nad kapitálem;
- dobrovolné a otevřené členství;
- demokratické řízení členy - maximální zapojení členů/pracovníků do rozhodování;
- spojení zájmů členů/uživatelů a veřejné prospěšnosti;
- přijetí principů solidarity a zodpovědnosti;
- nezávislost ve vztahu k veřejné správě a autonomie řízení;
- podstatná část zisků z aktivit je určena na rozvoj podniku, ve prospěch rozvoje služeb členům a ve prospěch veřejného zájmu.

V současnosti se při definování sociální ekonomiky uplatňují zejména dva přístupy:

Právně institucionální přístup identifikuje právní formy subjektů a je zřejmý v dokumentech Evropské komise, kde jsou uváděny čtyři základní formy sociální ekonomiky – např. v Memorandu k sociální ekonomice z roku 2007 je uvedeno, že „pilíře“ sociální ekonomiky jsou družstva, vzájemné společnosti, asociace a nadace, k nim se mohou přidat další formy podle národní legislativy. V mnoha zemích existují sociální podniky, které zaměstnávají osoby ze znevýhodněných skupin, a tím přispívají k jejich ekonomické nezávislosti na státu a k sociálnímu začleňování. Tyto sociální podniky mají různou právní formu, ale obecně je lze označit jako **integrační sociální podniky typu WISE** (Work Integration Social Enterprise).

Samotná právní forma podniku však není zárukou, že se subjekt stane součástí sociální ekonomiky. Proto došlo i k vymezení normativního přístupu, s jehož pomocí je možné přesněji popsat, jakým způsobem tyto organizace fungují - ten se zaměřuje na určení charakteristických rysů subjektů sociální ekonomiky, které naplňují principy výše zmíněné Charty sociální ekonomiky. Činnost subjektu by měla stát na třech pilířích: ekonomické prosperitě, kvalitě životního prostředí a na sociálním kapitálu.

Významným zdrojem informací o sociálních podnicích v Evropě je také webový portál mezinárodního sdružení EMES (Evropská síť pro výzkum sociálních podniků).

⁴ Déclaration finale commune des organisations européennes de l'Économie Sociale. Brussels: CEP-CMAF, 2002. [online]. [cit. 2015-08-04]. Dostupné z: <http://www.socialeconomy.eu.org/social-economy>.

1.4. EMES

Evropská výzkumná společnost EMES a Centrum sociální ekonomiky bylo založeno v roce 1990 na belgické univerzitě Liège (právně byla ustavena v roce 2002), a od té doby vytváří databázi teoretických znalostí a zkušeností z dané oblasti. V průběhu doby byla realizována řada výzkumů a publikováno množství studií sociální ekonomiky v Evropě, které se zabývají odlišnými zkušenostmi na národních úrovních.

Výsledky z projektu s názvem „Vznikání sociálních podniků v Evropě“, realizovaného v letech 1996 až 1999 v patnácti zemích Evropské unie, obsahují skupiny indikátorů, jimiž EMES definuje tzv. ideální typ sociálního podniku, a který se stal základem pro metodiku evropského i světového výzkumu sociálních podniků. Indikátory ideálního typu sociálního podniku přitom nemají sloužit jako soubor podmínek, které organizace musí splňovat, aby mohla být považována za sociální podnik. Koncept ideálního typu sociálního podniku představuje především nástroj, pomocí kterého výzkumníci popisují subjekty v daném prostředí. Slouží pro mezinárodní srovnávání a stanovuje hranice pro vymezení sociálních podniků¹.

Počáteční pracovní definice klasifikovala indikátory podniku ze sociálního a ekonomického hlediska. Pro účely mezinárodního srovnávacího výzkumu, který identifikoval hlavní shody a rozdíly v pojetí sociálního podniku v Evropě a USA, autoři Defourny a Nyssens poukázali na vhodnost členění indikátorů do tří podskupin⁵. K indikátorům (ukazatelům) ze sociálního a ekonomického hlediska, tak bylo přidáno již zmíněné hledisko participativního řízení podniku.

Sociální hledisko:

- cíl sociálního podniku – prospěch společnosti nebo specifické skupině lidí;
- sociální podniky vznikají ze skupinové iniciativy;
- omezené přerozdělování zisku.

Ekonomické hledisko:

- trvalé aktivity zaměřené na výrobu zboží a/nebo poskytování služeb (hlavním cílem sociálních podniků není, na rozdíl od tradičních neziskových organizací, angažovanost v dobročinných aktivitách nebo v přerozdělování finančních toků jako u nadací, ale produkce výrobků nebo služeb);
- přijetí ekonomických rizik

⁵ Defourny, J., Nyssens, M. The EMES approach of social enterprise in a comparative perspective. Emes working Paper Series 12/03, 2012: http://emes.net/content/uploads/publications/EMES-WP-12-03_Defourny-Nyssens.pdf.

(předpoklad alespoň částečného risku spojeného s ekonomickou činností – na rozdíl od většiny veřejných institucí závisí jejich finanční udržitelnost a životaschopnost na úsilí jejich členů a zaměstnanců při zabezpečování potřebných zdrojů);

- alespoň minimální podíl placené práce
(podobně jako neziskové organizace mohou sociální podniky kombinovat peněžní a nepeněžní zdroje, placenou a dobrovolnickou činnost, nicméně aktivity sociálních podniků vyžadují alespoň minimální podíl placené práce).

Hledisko participativního řízení podniku:

- vysoký stupeň autonomie - sociální podniky jsou dobrovolně vytvářeny skupinami lidí a jsou jimi řízeny pomocí plánů, které samy stanovují. Adekvátně tomu mohou být závislé na veřejných dotacích. Nejsou však přímo ani nepřímo řízeny veřejnými institucemi nebo jinými organizacemi (svazy, soukromými firmami atd.). Mají právo „rozhodujícího hlasu“, tedy právo aktivitu rozšiřovat nebo ukončit;
- právo rozhodovat není postaveno na výši vloženého kapitálu - v rámci rozhodovacího procesu by měl být respektován princip „jeden člen, jeden hlas“ nebo alespoň by síla hlasovacího práva neměla být závislá na výši vloženého kapitálu;
- participativní charakter, který stojí na zapojení všech zúčastněných aktérů vykonávané aktivity.

Všechny tři skupiny charakteristik je nutné brát v úvahu komplexně, ne jednotlivě. Výše zmíněné charakteristiky reprezentují ideální typ sociálního podniku, nemají poskytnout definici, která by určovala jasné hranice organizací spadající či nespádající do kategorie sociálního podniku. Cílem pracovní definice je poskytnout nástroj, pomocí kterého je možné určit, nakolik se zkoumaný podnik přibližuje k onomu ideálnímu typu. Nepředstavuje tedy definici existujících sociálních podniků¹.

1.5. Česká republika

Úvodem je vhodné zmínit, že v roce 2002 se Praha stala první zemí střední a střední a východní Evropy, kde se konala světová konference o sociální ekonomice. Na konferenci byla přijata tzv. Pražská deklarace, ve které se mimo jiné uvádí¹: "Přestože neexistuje žádná přesná právní definice sociální ekonomiky, je možné se shodnout na třech konstatováních:

1. sociální ekonomika není založena na kapitálu, ale na participativní demokracii;
2. cílem sociální ekonomiky není zisk, ale vzájemná solidarita;

3. sociální ekonomika může významnou měrou přispívat k začleňování znevýhodněných osob do společnosti."

Česká republika byla předmětem studie, jejímž cílem bylo upozornit na možnosti zakládání sociálních podniků v zemích střední a východní Evropy a Společenství nezávislých států, která byla EMES zadána k provedení v rámci rozvojového programu OSN regionálním centrem v Bratislavě⁶.

Výzkum proběhl v letech 2005 až 2006. Je zde uvedeno devět charakteristik „ideálního“ sociálního podniku podle EMES, zároveň však autoři připouštějí, že ve zkoumaných zemích není možné vyžadovat splnění všech těchto znaků proto, aby bylo možné analyzovat rozmanité podnikatelské organizace sledující sociální cíl včetně těch, které stojí teprve na počátku a očekává se, že se sociálními podniky stanou. Ve studii se konstatuje, že v České republice, Estonsku, Litvě, Polsku a Slovinsku lze nalézt právní formy subjektů sociální ekonomiky – asociací, nadací, družstev, v České republice je to vhodná právní forma obecně prospěšné společnosti¹.

Studie dává přizpůsobenou, jednodušší definici sociálního podniku, obsahující tři základní ekonomické a tři sociální charakteristiky:

1. Trvalé aktivity zaměřené na výrobu zboží a/nebo prodej služeb. Hlavním cílem sociálních podniků není, na rozdíl od tradičních organizací občanské společnosti, angažovanost v dobročinných aktivitách nebo v přerozdělování finančních toků. Vyrábějí výrobky nebo poskytují služby lidem. Ekonomická činnost je jedním z hlavních důvodů jejich existence.
2. Vysoký stupeň autonomie. Sociální podniky jsou zakládány skupinami lidí a jsou jimi řízeny na základě plánů, které vypracovávají. Mohou i záviset na veřejných dotacích, ale nejsou přímo ani nepřímo řízeny veřejnými institucemi nebo jinými organizacemi (svazy, soukromými společnostmi atd.).
3. Trend směrem k placené práci. Zpočátku není nutně vyžadováno vytvoření placených pracovních míst. Podniky mohou v počáteční etapě vznikat na základě dobrovolné práce, avšak musí být jasný trend k vytváření pracovních míst.
4. Základním smyslem sociálního podniku je provozovat aktivity prospívající společnosti či specifické skupině lidí.
5. Rozhodování není založeno na vlastnictví kapitálu, síla hlasovacího práva by neměla být závislá na výši vložených prostředků. Důležitými prvky jsou demokratický styl řízení,

⁶ Study on Promoting the Role of Social Enterprises in CEE and CIS (UNDP-EMES Project, <http://emes.net/research-projects/social-enterprise/undp-emes-project>)

zapojování všech aktérů vykonávané aktivity, spolu-práce s klienty či zákazníky, zapojení zainteresovaných partnerů do rozhodovacího procesu a participativní management.

6. Sociální podniky buď vůbec nerozdělují zisk, nebo ho mohou rozdělovat jen do určité míry. Lze mezi ně zahrnout i podniky, které mohou bez omezení rozdělovat vysoké procento zisku (50-60 %), vyloučeny jsou však ty podniky, jejichž cílem je maximalizace zisku⁷.

V české legislativě nebyla donedávna pro sociální podnikání zakotvena žádná zvláštní forma, a sociálním podnikem tak lze nazvat subjekty různých právních forem, včetně organizací občanského sektoru vykonávajících soustavné ekonomické aktivity. Subjekty samy sebe považují za sociální podnik, jsou seznámeny s koncepcí sociálního podnikání a sociální ekonomiky, a využívají podpory v rámci výzev ESF. Může jít i o podnikající fyzickou osobu zaměstnávající uvedené segmenty občanů a víceméně splňující další ukazatele, podle nichž je sociální podnik definován, a které byly vytvořeny zejména z důvodu definování žadatele o finance z EU fondů, zejména pokud se jedná o počáteční investici¹.

Jinak tvoří právní rámec subjektů sociální ekonomiky zejména občanský zákoník (zákon č. 89/2012 Sb.), který obsahuje obecnou úpravu právnických osob a upravuje právní postavení spolků, ústavů, nadací a nadačních fondů, a zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích (ZOK), upravující právní postavení obchodních korporací (společností a družstev). Kromě toho je zde zákon č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech (OPS), upravující postavení obecně prospěšných společností. Snahou o jednoznačnou právní úpravu sociálních podniků je i probíhající příprava zákona o sociálním podniku⁸.

Určitým krokem v tomto směru je legislativní zakotvení sociálního družstva v zákonu o obchodních korporacích - konkrétně v §§ 758-783 (90/2012 Sb.) – viz kapitola 1.7. Sociální družstvo.

Jinak se v praxi českého sociálního podnikání z hlediska právní formy nejčastěji jedná o společnost s ručením omezeným, na druhém místě jsou obecně prospěšné společnosti a na třetím místě spolky. Družstva a akciové společnosti tvoří marginální složku skupiny sociálních podniků. Ostatní uvedené typy se ve vykazovaných typech sociálních podniků v podstatě neobjevují. Zvláštní je minimální využívání družstevní formy - patrně pozůstatek zkušeností a vzpomínek na působení družstev jako nástroje kolektivizace v době komunistického režimu. U

⁷ Borzaga, C., Nogales, R., Galera, G. (eds.). Social enterprise: A New Model for Poverty Reduction and Employment Generation. Bratislava: UNDP Bratislava Regional Center, 2008.

⁸ <https://apps.odok.cz/veklep-detail?pid=KORNB8QPT8KT>

nadací a nadačních fondů došlo k uvolnění možnosti podnikání až účinností občanského zákoníku; novou právní formou je ústav¹.

Podpora sociálních podniků zaměstnávajících osoby se zdravotním postižením může probíhat i prostřednictvím dotace na vytvořené pracovní místo podle zákona o zaměstnanosti - viz kapitola 1.9. Chráněný trh práce, a díky výzvám z Evropského sociálního fondu je koncept sociálních podniků rozšířen na zaměstnávání osob z dalších znevýhodněných skupin, viz kapitola 1.8. Podpora sociálního podnikání.

V roce 2014 bylo u nás zjištěno něco málo přes 2 stovky sociálních podniků, které se zabývaly celou řadou aktivit. Převažují zejména integrační sociální podniky, které zaměstnávají zdravotně postižené osoby. Existují i podniky zaměstnávající jiné skupiny znevýhodněných osob, jako jsou např. dlouhodobě nezaměstnané osoby⁹.

1.6. Identifikátor sociálních podniků - TESSEA

TESSEA ČR, z.s. je nestátní nezisková organizace, jejímž posláním je přispívat k rozvoji sociálního podnikání v ČR, s vazbou na činnost v regionech. Vznikla v roce 2009 jako názorová platforma sdružující jednotlivce, podnikatele, nestátní neziskové organizace, vysoké školy a další instituce, které spojoval společný zájem – prosazovat sociální ekonomiku a sociální podnikání do povědomí laické i odborné veřejnosti, a navázala tak na činnost expertní skupiny NESEA a Národní tematické sítě pro sociální ekonomiku, které fungovaly v rámci programu Equal. V roce 2015 pak nabyla právní subjektivitu formou spolku.

TESSEA - Tematická síť pro sociální ekonomiku - zastřešuje sociální podniky z celé ČR, propojuje je, podporuje jejich zájmy a prezentuje je navenek. Současně jim a všem dalším zájemcům o téma podává aktuální informace o sociálním podnikání nejen v ČR, ale i jinde ve světě.

Činností spolku je

- podpora a prosazování zájmů sociálních podniků,
- propagace tématu sociálního podnikání,
- mapování potřeb sociálních podniků,

⁹ ** Vyskočil, M. Podklad pro koncepci politiky vlády vůči NNO do roku 2020. Praha, 2014. http://www.vlada.cz/assets/ppov/rnno/dokumenty/studie_vyskocil_pro_web.pdf.

- podpora propagace výrobků a služeb členských sociálních podniků,
- správa jednotné databáze sociálních podniků ČR,
- vydávání odborných publikací a periodik,
- realizaci vzdělávacích akcí a aktivit,
- vydávání odborných publikací a periodik,
- navazování a udržování kontaktů se sociálními podniky a podobnými spolky v zahraničí a
- spolupráce s odborníky, organizacemi a institucemi k naplňování cíle.

TESSEA vyvinula tzv. **identifikátor sociálních podniků**, tj. mechanismus pro zjišťování aplikace principů sociálního podniku. Aplikace na www.tessea.cz je přístupná členům po přihlášení.

Identifikátor vychází z principů integračního sociálního podniku, které používá MPSV při výzvách ESF na podporu sociálního podnikání. Identifikátor má 5 částí:

- identifikační údaje organizace
- společensky prospěšný cíl
- sociální princip
- ekonomický princip
- environmentální princip
- místní princip.

TESSEA je autorem definic sociálního podnikání, sociálního podniku a integračního sociálního podniku, které jsou v souladu se znaky mezinárodní výzkumné sítě EMES (viz dále). Tyto definice jsou v České republice běžně užívané a sdílené, a to ve stejné podobě od roku 2011^{10,11}:

SOCIÁLNÍ EKONOMIKA	Souhrn aktivit uskutečňovaných subjekty sociální ekonomiky, jejichž cílem je zvýšit zaměstnanost v místních podmínkách anebo uspokojit další potřeby a cíle komunity v oblasti ekonomického, sociálního, kulturního a environmentálního rozvoje.
SUBJEKTY SOCIÁLNÍ EKONOMIKY	Sociální podniky, podpůrné finanční, poradenské a vzdělávací instituce pro sociální podnikání a nestátní neziskové organizace, které vykonávají ekonomické aktivity za účelem pracovního uplatnění svých klientů nebo pro dofinancování svého poslání. Sdílí společné rysy, kterými jsou naplňování veřejně prospěšného cíle, demokratické rozhodování, podpora iniciativy občanů, nezávislost na veřejných či soukromých institucích, jiný způsob zacházení se ziskem,

¹⁰ <https://ceske-socialni-podnikani.cz>

¹¹ <http://www.tessea.cz>

	zohledňování environmentálních aspektů, uspokojování přednostně místních potřeb a využívání přednostně místních zdrojů.
SOCIÁLNÍ PODNIKÁNÍ	Podnikatelské aktivity prospívající společnosti a životnímu prostředí. Hraje důležitou roli v místním rozvoji a často vytváří pracovní příležitosti pro osoby se zdravotním, sociálním nebo kulturním znevýhodněním. Zisk je z větší části použit pro další rozvoj sociálního podniku. Pro sociální podnik je stejně důležité dosahování zisku i zvýšení veřejného prospěchu.
SOCIÁLNÍ PODNIK	Právnícká osoba založená dle soukromého práva nebo její součást nebo fyzická osoba, které splňují principy sociálního podniku. Sociální podnik naplňuje veřejně prospěšný cíl, který je formulován v zakládacích dokumentech. Vzniká a rozvíjí se na konceptu tzv. trojího prospěchu - ekonomického, sociálního a environmentálního.
INTEGRAČNÍ SOCIÁLNÍ PODNIK	Právnícká osoba založená dle soukromého práva nebo fyzická osoba, které splňují principy integračního sociálního podniku. Integrační sociální podnik naplňuje veřejně prospěšný cíl, kterým je zaměstnávání a sociální začleňování osob znevýhodněných na trhu práce, a tento cíl je formulován v zakládacích dokumentech. Vzniká a rozvíjí se na konceptu tzv. trojího prospěchu - ekonomického, sociálního a environmentálního.

Přehled rozpoznávacích indikátorů pro sociální podniky, který uvádí na svých stránkách <https://ceske-socialni-podnikani.cz/>, a které je nutné zcela nebo zčásti splnit při žádosti o dotaci.

V následujících tabulkách jsou původní indikátory nebo také rozpoznávací znaky. V průběhu času došlo k malým úpravám a přizpůsobením dle zadavatelů dotačních titulů (OPLZZ, OPZ, OPPA, OPPPR atd.):

- povinné principy a indikátory (celkem 10, sociální podnik musí splnit všech 10)
- nepovinné principy a indikátory (celkem 6, sociální podnik musí splnit alespoň 3)
- doplňkové indikátory (celkem 23, sociální podnik musí splnit 6).

PRINCIP	INDIKÁTOR
obecná definice	
A) veřejně prospěšný cíl formulován	0a1. existence veřejně prospěšného cíle formulovaného v zakládacích dokumentech

v zakládacích dokumentech	0a2. veřejná deklarace obecně prospěšného cíle, zejména zveřejnění na webu SP
	0a3. zapojení stakeholderů do procesu formulace veřejně prospěšného cíle
B) veřejně prospěšný cíl naplňován prostřednictvím konkrétních aktivit	0b1. existence veřejně prospěšných aktivit
	0b2. provedené hodnocení dopadů činnosti SP dokládající pozitivní dopady na cílové skupiny v sociální či environmentální oblasti, přičemž výsledky hodnocení musí být zveřejněné
	0b3. vyjádření/doklad o veřejné/obecné prospěšnosti od některé z dotčených skupin
principy sociálního podniku	
1. sociální prospěch	
A) provozování aktivity prospívající společnosti či specifické skupině lidí	1a1. specifikace cílových skupin, na které jsou aktivity zaměřeny
	1a2. proveden průzkum potřeb cílových skupin
	1a3. diversity management (explicitně stanovené postupy zohledňující specifické potřeby cílových skupin)
B) demokratické rozhodování	1b1. pravidelné a systematické informování zaměstnanců a členů o chodu SP, výsledcích hospodaření a naplňování veřejně prospěšných cílů nad rámec závěrečné zprávy
	1b2. systematické získávání zpětné vazby ohledně fungování SP od zaměstnanců a/nebo členů
	1b3. míra participace zaměstnanců/členů na rozhodování (dle subjektivních výpovědí)
C) založení z iniciativy občanů	1c1. právní forma
	1c2. zveřejněný popis vzniku SP, který dokládá iniciativu/participaci více občanů při zakládání SP (zveřejnění v některé výroční zprávě, na webu apod.)
D) inovativní přístupy a řešení	1d1. zavedení alespoň 1 inovativního postupu během zkoumaného období, které vede ke zvýšení pozitivního sociálního a/nebo environmentálního dopadu SP

	1d2. existence dlouhodobého plánu interního vzdělávání zaměstnanců a/nebo dalších stakeholderů
	1d3. konkrétní doklady o tom, že alespoň 1/5 zaměstnanců a/nebo členů absolvovala vzdělávací kurzy, školení apod., které přispívají k inovacím
2. ekonomický prospěch	
A) případný zisk používán přednostně pro rozvoj sociálního podniku a/nebo pro naplnění veřejně prospěšných cílů	2a1. alespoň 51% případného zisku reinvestováno do rozvoje sociálního podniku a/nebo naplňování deklarovaných veřejně prospěšných cílů
	2a2. zveřejnění informací o distribuci a využití případného zisku
B) vykonávání soustavné ekonomické aktivity	2b1. stabilní (tj. min. 1 rok) nabídka zboží a/nebo služeb
	2b2. provedení průzkumu spokojenosti spotřebitelů/zákazníků/klientů s nabízenými zbožím a/nebo službami
C) nezávislost v rozhodování a řízení na externích zakladatelích nebo zřizovatelích	2c1. nezávislost operativy (vedení SP) v rozhodování a řízení o chodu SP na externím zřizovateli či vlastníkovi
	2c2. existence průhledné organizační struktury, náplní práce, pravomocí a zodpovědností v rámci SP
D) alespoň minimální podíl vlastní ekonomické činnosti na celkových příjmech	2d1. příjmy z vlastní ekonomické činnosti tvoří alespoň 30% celkových příjmů SP
	2d2. existence etického kodexu podnikatele, který explicitně zahrnuje zohlednění všech tří pilířů udržitelného rozvoje, a který je zveřejněn (typicky na webu SP)
E) snižování ekonomických rizik	2e1. existence podnikatelského plánu, který obsahuje strategii řízení ekonomických rizik firmy, krizový plán pro případy platební neschopnosti, a postup, jakým budou zaměstnanci i další stakeholdeři o případné krizové situaci a jejím řešení informováni
	2e2. externí audit účetnictví SP
F) alespoň minimální podíl placené práce	2f1. podíl - počet placených zaměstnanců/ celkový počet lidí zajišťujících chod a aktivity SP - je větší než 0,1

3. environmentální a místní prospěch	
A) uspokojování přednostně místních potřeb a využívání přednostně místních zdrojů	3a1. lokální multiplikátor (LM2 = (celkové výdaje v daném období + výdaje utracené v rámci definované lokality) / celkové výdaje v daném období) větší než 1,25 (tj. min. 25% výdajů lokálních)
	3a2. zohlednění lokálních potřeb a orientace na lokální výrobu a spotřebu ve strategických dokumentech a cílech SP
	3a3. certifikace zaručující původ zboží a/nebo služeb (Regionální produkt, Český výrobek apod.)
B) zohledňování environmentálních aspektů výroby i spotřeby	3b1. existence závazného vnitřního předpisu, který implementuje zásady environmentálně šetrného úřadování a provozu
	3b2. environmentální certifikace SP (ISO 14001 a související, EMAS), výrobků (BIO, Ekologicky šetrný výrobek), či služeb (Ekologicky šetrný výrobek/služba). Možno uznat i další certifikace podložené jasnými pravidly
	3b3. kopie pořizovacích účetních dokladů (faktury, účtenky apod.) dokládajících nákup alespoň 20 druhů environmentálně šetrných výrobků či služeb (certifikovaný Ekologicky šetrný výrobek, ekologicky šetrné čisticí prostředky, recyklované tonery, úsporné žárovky apod.) za dané období
C) zapojení důležitých aktérů do činnosti sociálního podniku	3c1. existující mapa stakeholderů a mechanismy jejich zapojení do činností SP, zakotvené v zakládacích dokumentech a/nebo závazných vnitřních předpisech (např. jejich účast ve správní radě, poradních orgánech, pracovních skupinách apod.)
	3c2. 3 konkrétní příklady zapojení stakeholderů do relevantních aktivit SP a/nebo strategických procesů za zkoumané období
	3d1. orientace na místní cílové skupiny

D) podporování smyslu pro sociální a environmentální zodpovědnost na místní úrovni	a problémy
	3d2. 3 konkrétní příklady zapojení místních dobrovolníků do činnosti SP (nepočítají se zaměstnanci a členové zastávající funkce ve statutárních orgánech, řadoví členové se počítají)
	3d3. spolupráce s místními zájmovými skupinami a/nebo veřejnou správou (např. zapojení zaměstnanců/členů SP v komisích, pracovních skupinách, komunitním plánování apod.)

Přehled rozpoznávacích indikátorů pro sociální podniky typu WISE (integrační SP) a které je nutné zcela nebo zčásti splnit při žádosti o dotaci:

- povinné principy a indikátory (celkem 20, sociální podnik musí splnit všechny)
- doplňkové indikátory (celkem 20, sociální podnik nemusí splnit žádný).

PRINCIP	INDIKÁTOR
obecná definice	
A) veřejně prospěšný cíl zaměstnávání a sociálního začleňování osob znevýhodněných na trhu práce formulován v zakládacích dokumentech	0a1. existence veřejně prospěšného cíle zaměstnávání a sociálního začleňování osob znevýhodněných na trhu práce formulovaného v zakládacích dokumentech
	0a2. veřejná deklarace obecně prospěšného cíle zaměstnávání a sociálního začleňování osob znevýhodněných na trhu práce, zejména zveřejnění na webu SP
	0a3. zapojení stakeholderů do procesu formulace veřejně prospěšného cíle týkajícího se zaměstnávání a sociálního začleňování osob znevýhodněných na trhu práce
B) veřejně prospěšný cíl zaměstnávání a sociálního začleňování osob znevýhodněných na trhu práce	0b1. existence aktivit týkajících se zaměstnávání a sociálního začleňování osob znevýhodněných na trhu práce
	0b2. provedené hodnocení dopadů činnosti SP dokládající pozitivní dopady na cílové

naplňován prostřednictvím konkrétních aktivit	skupiny, přičemž výsledky hodnocení musí být zveřejněné
	0b3. vyjádření/doklad o pozitivním dopadu aktivit v oblasti zaměstnávání a sociálního začleňování osob znevýhodněných na trhu práce od některé z dotčených skupin
PRINCIPY SOCIÁLNÍHO PODNIKU	
1. sociální prospěch	
A) zaměstnávání a sociální začleňování osob znevýhodněných na trhu práce	1a1. podíl osob ze znevýhodněných skupin (OZS) tvoří více než 30% zaměstnanců
	1a2. specifikace cílových skupin, na které jsou aktivity zaměřeny
	1a3. diversity management (explicitně stanovené postupy zohledňující specifické potřeby cílových skupin)
B) demokratické rozhodování	1b1. pravidelné a systematické informování zaměstnanců a členů o chodu SP, výsledcích hospodaření a naplňování veřejně prospěšných cílů nad rámec závěrečné zprávy
	1b2. systematické získávání zpětné vazby ohledně fungování SP od zaměstnanců a/nebo členů
	1b3. míra participace zaměstnanců/členů na rozhodování (dle subjektivních výpovědí)
C) důraz na rozvoj pracovních kompetencí znevýhodněných zaměstnanců	1c1. existence dlouhodobého plánu interního vzdělávání zaměstnanců
	1c2. konkrétní doklady o tom, že alespoň 1/2 znevýhodněných zaměstnanců absolvovala vzdělávací kurzy, školení apod., které přispívají k rozvoji jejich pracovních kompetencí
D) založení z iniciativy občanů	1d1. právní forma
	1d2. zveřejněný popis vzniku SP, který dokládá iniciativu/participaci více občanů při zakládání SP (zveřejnění v některé výroční zprávě, na webu apod.)
E) inovativní přístupy a řešení	1e1. zavedení alespoň 1 inovativního postupu během zkoumaného období, které

	vede ke zvýšení pozitivního sociálního a/nebo environmentálního dopadu SP
2. ekonomický prospěch	
A) případný zisk používán přednostně pro rozvoj sociálního podniku a/nebo pro naplnění veřejně prospěšných cílů	2a1. alespoň 51% případného zisku reinvestováno do rozvoje sociálního podniku a/nebo naplňování deklarovaných veřejně prospěšných cílů
	2a2. zveřejnění informací o distribuci a využití případného zisku
B) zaměstnanci dosahují určité produktivity práce	2b1. podnik systematicky sleduje produktivitu práce svých zaměstnanců
	2b2. v meziročním srovnání se produktivita alespoň některých zaměstnanců zvyšuje
	2b3. management se systematicky zabývá příčinami a řešením výkyvů produktivity práce
C) nezávislost v rozhodování a řízení na externích zakladatelích nebo zřizovatelích	2c1. nezávislost operativy (vedení SP) v rozhodování a řízení o chodu SP na externím zřizovateli či vlastníkovi
	2c2. existence průhledné organizační struktury, náplní práce, pravomocí a zodpovědností v rámci SP
D) alespoň minimální podíl vlastní ekonomické činnosti na celkových příjmech	2d1. příjmy z vlastní ekonomické činnosti tvoří alespoň 30% celkových příjmů SP
	2d2. existence etického kodexu podnikatele, který explicitně zahrnuje zohlednění všech tří pilířů udržitelného rozvoje, a který je zveřejněn (typicky na webu SP)
E) snižování ekonomických rizik a závislosti na vnějších zdrojích financování	2e1. existence podnikatelského plánu, který obsahuje strategii řízení ekonomických rizik firmy, krizový plán pro případy platební neschopnosti, a postup, jakým budou zaměstnanci i další stakeholdeři o případné krizové situaci a jejím řešení informováni
	2e2. existence podnikatelského plánu, který dlouhodobě systematicky snižuje závislost na vnějších zdrojích financování
	2e3. podíl vnějších zdrojů financí (granty, dotace, příspěvky) na celkových příjmech SP se dlouhodobě snižuje

3. environmentální a místní prospěch	
A) uspokojování přednostně místních potřeb a využívání přednostně místních zdrojů	3a1. zohlednění lokálních potřeb a orientace na lokální výrobu a spotřebu ve strategických dokumentech a cílech SP
	3a2. lokální multiplikátor (LM2 = (celkové výdaje v daném období + výdaje utracené v rámci definované lokality)/celkové výdaje v daném období) větší než 1,25 (tj. min. 25% výdajů lokálních)
	3a3. certifikace zaručující původ zboží a/nebo služeb (Regionální produkt, Český výrobek apod.)
B) zohledňování environmentálních aspektů výroby i spotřeby	3b1. existence závazného vnitřního předpisu, který implementuje zásady environmentálně šetrného úřadování a provozu
	3b2. environmentální certifikace SP (ISO 14001 a související, EMAS), výrobků (BIO, Ekologicky šetrný výrobek), či služeb (Ekologicky šetrný výrobek/služba); možno uznat i další certifikace podložené jasnými pravidly
	3b3. kopie pořizovacích účetních dokladů (faktury, účtenky apod.) dokládajících nákup alespoň 20 druhů environmentálně šetrných výrobků či služeb (certifikovaný Ekologicky šetrný výrobek, ekologicky šetrné čisticí prostředky, recyklované tonery, úsporné žárovky apod.) za dané období
C) zapojení důležitých aktérů do činnosti sociálního podniku	3c1. existující mapa stakeholderů a mechanismy jejich zapojení do činností SP, zakotvené v základacích dokumentech a/nebo závazných vnitřních předpisech (např. jejich účast ve správní radě, poradních orgánech, pracovních skupinách apod.)
	3c2. 3 konkrétní příklady zapojení stakeholderů do relevantních aktivit SP a/nebo strategických procesů za zkoumané období

D) podporování smyslu pro sociální a environmentální zodpovědnost na místní úrovni	3d1. orientace na místní cílové skupiny a problémy
	3d2. 3 konkrétní příklady zapojení místních dobrovolníků do činnosti SP (nepočítají se zaměstnanci a členové zastávající funkce ve statutárních orgánech, řadoví členové se počítají)
	3d3. spolupráce s místními zájmovými skupinami a/nebo veřejnou správou (např. zapojení zaměstnanců/členů SP v komisích, pracovních skupinách, komunitním plánování apod.)

1.7. Sociální družstvo

Sociálním družstvem je družstvo, které soustavně vyvíjí obecně prospěšné činnosti směřující na podporu sociální soudržnosti za účelem pracovní a sociální integrace znevýhodněných osob do společnosti s přednostním uspokojováním místních potřeb a využíváním místních zdrojů podle místa sídla a působnosti sociálního družstva, zejména v oblasti vytváření pracovních příležitostí, sociálních služeb a zdravotní péče, vzdělávání, bydlení a trvale udržitelného rozvoje.

Stanovy sociálního družstva obsahují mimo obecných náležitostí také

- a) cíle a podmínky činnosti sociálního družstva v souladu s jeho sociálně začleňovací funkcí a podporou místního rozvoje a
- b) podrobnější podmínky nakládání se ziskem v souladu s účelem činnosti sociálního družstva.

Fyzická osoba může být členem sociálního družstva, jen

- a) vykonává-li pro sociální družstvo práci na základě pracovního poměru,
- b) vykonává-li pro sociální družstvo práci bez nároku na odměnu mimo rámec pracovního poměru na základě dobrovolnosti, nebo
- c) jsou-li jí poskytovány služby v rámci obecně prospěšné činnosti sociálního družstva.

Pokud sociální družstvo vyvíjí obecně prospěšné činnosti pro znevýhodněné osoby pouze uspokojováním jejich bytových potřeb, musí být tyto osoby současně jeho členy.

Firma obsahuje označení „sociální družstvo“. Sociálnímu družstvu se zakazuje přeměna na jiné než sociální družstvo, je zakázán převod a přechod družstevního podílu, a hospodaření je dále

omezeno tím, že sociální družstvo nesmí emitovat dluhopisy, zajišťovat splnění povinností jiných osob, bez souhlasu členské schůze být neomezeně ručícím společníkem nebo se přímo či nepřímo podílet na podnikání jiné osoby, nesmí být stranou smlouvy o tichém společenství a nesmí převést, zastavit nebo propachtovat závod nebo pobočku nebo jejich část - to však neplatí, je-li druhou smluvní stranou jiné sociální družstvo.

Sociální družstvo může, připouští-li to stanovy, rozdělit nejvýše 33% svého disponibilního zisku mezi své členy. K rozdělení lze přistoupit až poté, co této části sociální družstvo doplní rezervní fond a ostatní fondy tvořené ze zisku, byly-li zřízeny.

1.8. Podpora sociálního podnikání

České integrační sociální podnikání je spojeno se zaměřením evropských finančních fondů a poskytnutím dotací na základě výzev evropských fondů, především **Evropského sociálního fondu** a **Evropského fondu pro regionální rozvoj**.

Operační program ESF Zaměstnanost 2014-2020 spravovaný Ministerstvem práce a sociálních věcí¹² pokrývá oblasti

- podpory zaměstnanosti,
- rovných příležitostí žen a mužů,
- adaptability zaměstnanců a zaměstnavatelů,
- dalšího vzdělávání,
- sociálního začleňování a boje s chudobou,
- modernizace veřejné správy a veřejných služeb a
- podpory mezinárodní spolupráce a sociálních inovací v oblasti zaměstnanosti, sociálního začleňování a veřejné správy.

Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV) zajistilo ve spolupráci s Českomoravskou záruční a rozvojovou bankou (ČMZRB) spuštění nového programu **S-podnikatel**, který přinese sociálním podnikatelům výraznou finanční pomoc na rozšíření jejich aktivit ve formě zvýhodněných úvěrů a poradenství. Tento nový finanční nástroj je financován ze strukturálních fondů EU v rámci Operačního programu Zaměstnanost a je na něj vyčleněno 400 mil. Kč.

¹² <https://www.esfcr.cz/programy/op-zamestnanost>

K uzavření smlouvy došlo v červenci 2019. Jedná se o novou formu financování v rámci OPZ, která doplňuje klasickou dotační podporu. Ta pro oblast sociálního podnikání skončila v polovině roku 2019, kdy byla poslední možnost žádat o podporu na projekty naplánované do roku 2021. Úvěry z OPZ bude možné čerpat do roku 2023. Využití této formy podpory sociálního podnikání MPSV předpokládá i v navazujícím programovém období.

ČMZRB bude novým i stávajícím podnikům působícím na území celé ČR, kteří splňují definici sociálního podnikatele, poskytovat zvýhodněné úvěry se sazbou od 0% p.a., s dobou splatnosti 10-12 let včetně možnosti odkladu první splátky až na 36 měsíců. Součástí programu S-podnikatel bude i poskytování bezplatného poradenství ve fázi přípravy i realizaci projektu. Cílem je podpořit úspěšnost žadatelů a následně hladký průběh projektových aktivit i splácení úvěru. Zajišťovat jej bude MPSV i ČMZRB, a to tak, že zájemcům vysvětlí koncept sociálního podnikání, pomohou s tvorbou podnikatelského a finančního plánu, nabídnou informace z oblasti krizového managementu, marketingu či práva, v případě potřeby také vysvětlí možnosti při splácení úvěru.

První výzva k předkládání projektů bude vyhlášena nejpozději 30. září 2019. O úvěry budou moci sociální podnikatelé z celé ČR včetně hl. m. Prahy žádat od 1. prosince 2019. Výzvu i veškeré další informace včetně kontaktních údajů naleznou zájemci o úvěr na stránkách ČMZRB¹³.

O úvěr může žádat nový i stávající podnik, který splňuje definici sociálního podniku (viz kapitola 1.6. - TESSEA). Příjem žádostí začíná v prosinci 2019 a poběží až do konce roku 2023.

V současné době je rovněž stále aktivní Výzva pro místní akční skupiny (MAS) na podporu strategií komunitně vedeného místního rozvoje¹⁴.

Specifickým cílem výzvy je zvýšení zapojení lokálních aktérů o řešení problémů nezaměstnanosti a sociálního začleňování ve venkovských oblastech. Jsou podporovány dva typy sociálních podniků: integrační sociální podnik a environmentální sociální podnik.

Podmínky podpory integračních sociálních podniků vycházejí ze zkušeností z výzev již dříve vyhlášených, environmentální sociální podniky jsou v OPZ podporovány nově. Společensky prospěšný cíl takového podniku musí být orientován lokálně a environmentálně. Nově je podporováno rovněž sociální podnikání v oblasti zemědělské prvovýroby.

¹³ www.cmzrb.cz

¹⁴ <https://www.esfcr.cz/vyzva-047-opz>

Výzva pro MAS byla vyhlášena v dubnu 2016, je otevřená do konce roku 2021 a je určena místním akčním skupinám, které prošly standardizací a mají schválenou Strategie komunitně vedeného místního rozvoje (SCLLD - Strategy of Community-led Local development). Pokud se místní akční skupina rozhodne podporovat na svém území sociální podnikání, potom podpora vzniku a rozvoje nových podnikatelských aktivit v oblasti sociálního podnikání musí být obsažena v programovém rámci OPZ příslušné SCLLD. Místní akční skupiny následně vyhláší vlastní výzvy, v rámci kterých může být podpora sociálního podnikání zahrnuta¹⁵.

Národní síť Místních akčních skupin České republiky, z.s., je společenstvím sdružujícím organizačně samostatné právnické osoby - místní akční skupiny - pracující formou komunitně vedeného místního rozvoje - metody LEADER ve prospěch venkova na území České republiky¹⁶.

Podobně je možné využít investiční podpory v rámci výzev Evropského fondu pro regionální rozvoj, v ČR prostřednictvím Integrovaného regionálního operačního programu spravovaného Ministerstvem pro místní rozvoj¹⁷.

Například výzva č. 90 Sociální podnikání pro KPSVL (Koordinovaný přístup k sociálně vyloučeným lokalitám), byla vyhlášena v srpnu 2019 a je otevřená do konce ledna 2020¹⁸.

1.9. Chráněný trh práce

Pod sociálním podnikáním v ČR jsou často chápány tzv. chráněné dílny. Je to pojem, který se vžil z dnes však již neplatného znění zákona o zaměstnanosti, tedy zákona č. 435/2004 Sb. (ZoZ) – tehdy §§ 75 a 76 přinesly pojmy chráněné pracovní místo a chráněná pracovní dílna.

Pro úplnost je možné předeslat, že se lze setkat i s kritikou tohoto způsobu sociálního podnikání – s poukazem na to, že takové podnikání není inkluzivní, neboť soustřeďuje na jednom místě výhradně osoby se zdravotním postižením, čímž je vlastně „vyčleňuje“. Samozřejmě, v ideální společnosti bychom toto mohli namítat, byť nelze opomenout, že někomu to může takto vyhovovat, ať už z jakýchkoli důvodů (osobní preference, dostupnost, dokonalé přizpůsobení prostředí atd. – pro někoho to může představovat jedinou možnost,

¹⁵ <https://ceske-socialni-podnikani.cz/mpsv/vyzvy/2832-op-zamestnanost-vyzva-pro-mas-na-podporu-strategii-komunitne-vedeneho-mistniho-rozvoje>

¹⁶ <http://nsmascr.cz/o-nas/mistni-akcni-skupiny/>

¹⁷ <https://www.irop.mmr.cz/cs/vyzvy>

¹⁸ <http://irop.mmr.cz/cs/Vyzvy/Seznam/Vyzva-c-90-Socialni-podnikani-pro-KPSVL>

jak se takto, byť částečně a nikoli ideálně, zapojit do trhu práce a společnosti). Tyto kritické názory proto nesdílíme.

Chráněné pracovní místo bylo pracovní místo vytvořené zaměstnavatelem pro osobu se zdravotním postižením na základě písemné dohody s úřadem práce, na jehož vytvoření byl poskytován úřadem práce příspěvek. Podobně **chráněná pracovní dílna** byla pracovištěm, vymezeným na základě dohody s úřadem práce, a přizpůsobeným pro zaměstnávání osob se zdravotním postižením, kde bylo v průměru zaměstnáno nejméně 60% těchto zaměstnanců. Chráněná pracovní dílna musela být provozována po dobu nejméně 2 let ode dne sjednaného v dohodě; na její vytvoření poskytl úřad práce zaměstnavateli příspěvek.

Uvedená ustanovení, stejně jako celý zákon o zaměstnanosti, mají celkem bohatou novelizační historii, stejně jako samotný příspěvek státu na podporu zaměstnávání uvedených osob. Tak koncem roku 2011 vypadla chráněná pracovní dílna a zůstalo chráněné pracovní místo, aby i tento pojem s koncem roku 2017 oficiálně skončil, a byl zaveden pojem **chráněný trh práce** (§ 78 ZoZ).

Od 1.1.2018 je zaveden také pojem **pracovního místa pro osobu se zdravotním postižením**: tím je pracovní místo, které zaměstnavatel zřídil pro osobu se zdravotním postižením na základě písemné dohody uzavřené s Úřadem práce (§ 75 ZoZ). Na zřízení pracovního místa pro osobu se zdravotním postižením poskytuje Úřad práce zaměstnavateli příspěvek. Pracovní místo zřízené pro osobu se zdravotním postižením musí být takovou osobou obsazeno po dobu 3 let.

Příspěvek na zřízení pracovního místa pro osobu se zdravotním postižením může činit maximálně osminásobek a pro osobu s těžším zdravotním postižením maximálně dvanáctinásobek průměrné mzdy v národním hospodářství za první až třetí čtvrtletí předchozího kalendářního roku. Zřizuje-li zaměstnavatel na základě jedné dohody s Úřadem práce 10 a více pracovních míst pro osoby se zdravotním postižením, může příspěvek na zřízení jednoho pracovního místa pro osobu se zdravotním postižením činit maximálně desetinásobek a pro osobu s těžším zdravotním postižením maximálně čtrnáctinásobek průměrné mzdy podle věty první.

Příspěvek na zřízení pracovního místa pro osobu se zdravotním postižením se poskytuje za podmínky, že zaměstnavatel nemá v evidenci daní zachyceny daňové nedoplatky vedené finančním nebo celním úřadem, nemá nedoplatek na pojistném a na penále na zdravotním a sociálním pojistném a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, s výjimkou případů, kdy bylo povoleno splácení ve splátkách a s tímto splácením není zaměstnavatel v prodlení, nebo bylo

povoleno posečkaní daně. Příspěvek na zřízení pracovního místa pro osobu se zdravotním postižením se zaměstnavateli neposkytne po dobu 3 let ode dne nabytí právní moci rozhodnutí o uložení pokuty za umožnění výkonu nelegální práce.

Dohoda o zřízení pracovního místa pro osobu se zdravotním postižením obsahuje kromě identifikačních údajů účastníků dohody charakteristiku pracovního místa pro osobu se zdravotním postižením a další náležitosti uvedené v § 75 odst. 6 ZoZ, například:

- závazek zaměstnavatele, že pracovní místo pro osobu se zdravotním postižením bude obsazováno pouze osobami se zdravotním postižením,
- podmínky, za kterých bude příspěvek poskytován,
- způsob prokazování, jak jsou sjednané podmínky plněny,
- podmínky a termín zúčtování poskytnutého příspěvku.

Úřad práce může uzavřít dohodu o zřízení pracovního místa pro osobu se zdravotním postižením i **s osobou se zdravotním postižením, která se rozhodne vykonávat samostatnou výdělečnou činnost.**

Zákon o zaměstnanosti upravuje za podobných podmínek také **příspěvek na úhradu provozních nákladů vynaložených v souvislosti se zaměstnáváním osoby se zdravotním postižením**, který je možno poskytnout na základě písemné dohody uzavřené se zaměstnavatelem, který zaměstnává v pracovním poměru osobu se zdravotním postižením, anebo s osobou samostatně výdělečně činnou se zdravotním postižením (§ 76 ZoZ).

Chráněný trh práce (§ 78 ZoZ) je tvořen zaměstnavateli, kteří zaměstnávají více než 50% osob se zdravotním postižením z celkového počtu svých zaměstnanců a se kterými Úřad práce uzavřel písemnou dohodu o jejich uznání za zaměstnavatele na chráněném trhu práce. Dohoda o uznání zaměstnavatele se uzavírá v rámci místní působnosti krajské pobočky Úřadu práce, v jejímž obvodu má sídlo zaměstnavatel, který je právnickou osobou, nebo v jejímž obvodu má bydliště zaměstnavatel, který je fyzickou osobou.

Dohodu o uznání zaměstnavatele lze se zaměstnavatelem uzavřít za podmínky, že

- a) zaměstnává ve čtvrtletním přepočteném počtu za kalendářní čtvrtletí předcházející dni podání žádosti o uzavření této dohody více než 50 % osob se zdravotním postižením z celkového počtu svých zaměstnanců,
- b) ke dni podání žádosti o uzavření dohody o uznání zaměstnavatele nebyl pravomocně odsouzen pro trestný čin podvodu podle jiného právního předpisu v souvislosti s poskytováním příspěvku na podporu zaměstnávání osob se zdravotním postižením podle tohoto zákona,

- c) ke dni podání žádosti o uzavření dohody o uznání zaměstnavatele není v likvidaci nebo v posledních 5 letech nebylo rozhodnuto o zamítnutí insolvenčního návrhu proto, že jeho majetek nebude postačovat k úhradě nákladů insolvenčního řízení, o zastavení insolvenčního řízení z důvodu, že pro uspokojení věřitelů je jeho majetek zcela nepostačující, nebo o zrušení konkursu z téhož důvodu, a
- d) v období 12 měsíců přede dnem podání žádosti
1. vyplácel nejméně 80 % zaměstnanců, kteří jsou osobami se zdravotním postižením, mzdu nebo plat bezhotovostně převodem na účet vedený u peněžního ústavu, nebo poštovní poukázkou,
 2. zaměstnával nadpoloviční většinu zaměstnanců, kteří jsou osobami se zdravotním postižením, na pracovištích, která nejsou jejich bydlištěm,
 3. neuzavíral se zaměstnanci, kteří jsou osobami se zdravotním postižením, smlouvy, z nichž by vyplýval závazek těchto zaměstnanců poskytovat zaměstnavateli peněžní prostředky, nebo dohody o srážkách ze mzdy nebo platu v rozporu s dobrými mravy,
 4. mu nebyla pravomocně uložena pokuta za správní delikt nebo přestupek na úseku zaměstnanosti nebo inspekce práce.

Dohoda o uznání zaměstnavatele se uzavírá na dobu 3 let; pokud zaměstnavatel po uplynutí této doby opětovně požádá o uzavření dohody o uznání zaměstnavatele, uzavírá se tato dohoda na dobu neurčitou.

Zaměstnavateli, se kterým Úřad práce uzavřel dohodu o uznání zaměstnavatele, se poskytuje **příspěvek na podporu zaměstnávání osob se zdravotním postižením** formou částečné úhrady vynaložených prostředků na mzdy nebo platy a dalších nákladů. Pro poskytování příspěvku je příslušná krajská pobočka Úřadu práce, v jejímž obvodu má sídlo zaměstnavatel, který je právnickou osobou, nebo v jejímž obvodu má bydliště zaměstnavatel, který je fyzickou osobou.

Příspěvkem jsou nahrazovány skutečně vynaložené prostředky na mzdy nebo platy v měsíční výši 75% prostředků skutečně vynaložených na mzdy nebo platy na zaměstnance v pracovním poměru, který je osobou se zdravotním postižením, včetně pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti a pojistného na veřejné zdravotní pojištění, které zaměstnavatel za sebe odvedl z vyměřovacího základu tohoto zaměstnance, nejvýše 12.000 Kč, jde-li o osobu se zdravotním postižením podle § 67 odst. 2 písm. a) nebo b) ZoZ, a nejvýše 5.000 Kč, jde-li o osobu zdravotně znevýhodněnou.

Skutečně vynaložené prostředky na mzdy nebo platy se pro účely stanovení příspěvku snižují o částku odpovídající výši poskytnuté naturální mzdy, srážek ze mzdy nebo platu určených k

uspokojení plnění zaměstnavatele podle občanského zákoníku (s výjimkou srážek provedených k uhrazení škody, za kterou zaměstnanec odpovídá), nebo příspěvku zaměstnance na stravování, nebo náhrady mzdy nebo platu poskytnuté zaměstnanci při překážkách v práci na straně zaměstnavatele.

Zaměstnavateli k příspěvku náleží paušální částka 1.000 Kč měsíčně na osobu se zdravotním postižením na náklady vynaložené zaměstnavatelem na zaměstnávání osob se zdravotním postižením v kalendářním čtvrtletí, za které o poskytnutí příspěvku žádá. Zaměstnavatel může v žádosti o poskytnutí příspěvku uplatnit nárok na zvýšení příspěvku na další náklady vynaložené zaměstnavatelem na zaměstnávání osob se zdravotním postižením v kalendářním čtvrtletí, za které o poskytnutí příspěvku žádá, nejvýše však o částku představující rozdíl mezi částkou 12.000 Kč a příspěvkem poskytnutým podle odstavce 2 měsíčně na jednoho zaměstnance, který je osobou se zdravotním postižením. Zvýšení příspěvku podle věty druhé nelze uplatnit na osobu se zdravotním postižením pracující mimo pracoviště zaměstnavatele nebo na zaměstnance agentury práce, který je osobou se zdravotním postižením a je dočasně přidělen k výkonu práce k uživateli.

Příspěvek se poskytuje čtvrtletně zpětně a za podmínky neexistence daňových a pojistných nedoplatků. Příspěvek se neposkytne po dobu 3 let ode dne nabytí právní moci rozhodnutí o uložení pokuty za umožnění výkonu nelegální práce nebo po dobu 12 měsíců od rozhodnutí o uložení pokuty za správní delikt nebo přestupek na úseku zaměstnanosti nebo inspekce práce, pokud výše uložené pokuty přesáhla 50.000 Kč, a to na vyšší počet zaměstnanců, kteří jsou osobami se zdravotním postižením, než jaký zaměstnavatel zaměstnával ke dni nabytí právní moci rozhodnutí o uložení této pokuty.

Za další náklady, o které lze zvýšit příspěvek, se považují

- a) zvýšené správní náklady ve výši 4% průměrné měsíční mzdy v národním hospodářství za první až třetí čtvrtletí předcházejícího kalendářního roku,
- b) náklady provozních zaměstnanců a pracovních asistentů, kterými jsou
 1. mzdové náklady provozních zaměstnanců a pracovních asistentů v základním pracovněprávním vztahu k zaměstnavateli, a to v rozsahu odpovídajícím počtu hodin odpracovaných provozními zaměstnanci nebo pracovními asistenty při pomoci zaměstnancům, kteří jsou osobami se zdravotním postižením, nebo
 2. náklady na zajištění pracovních asistentů v případě, že se nejedná o zaměstnance téhož zaměstnavatele,

- c) náklady na dopravu spojené se zaměstnáváním osob se zdravotním postižením, kterými jsou náklady na dopravu zaměstnanců, kteří jsou osobami se zdravotním postižením, na pracoviště a z pracoviště, nebo dopravu materiálu a hotových výrobků,
- d) náklady na přizpůsobení provozovny, kterými jsou náklady na
1. pořízení a ověření počítačového programového vybavení pro zaměstnávání osob se zdravotním postižením,
 2. přizpůsobení a pořízení pomocných technologických zařízení používaných zaměstnanci, kteří jsou osobami se zdravotním postižením,
 3. pořízení komunikačních a orientačních pomůcek,
 4. přizpůsobení hygienických, tepelných, světelných nebo hlukových podmínek osobám se zdravotním postižením, nebo
 5. výstavbu nebo rozšíření provozů potřebných pro zaměstnávání osob se zdravotním postižením, včetně nákladů na počítačové vybavení.

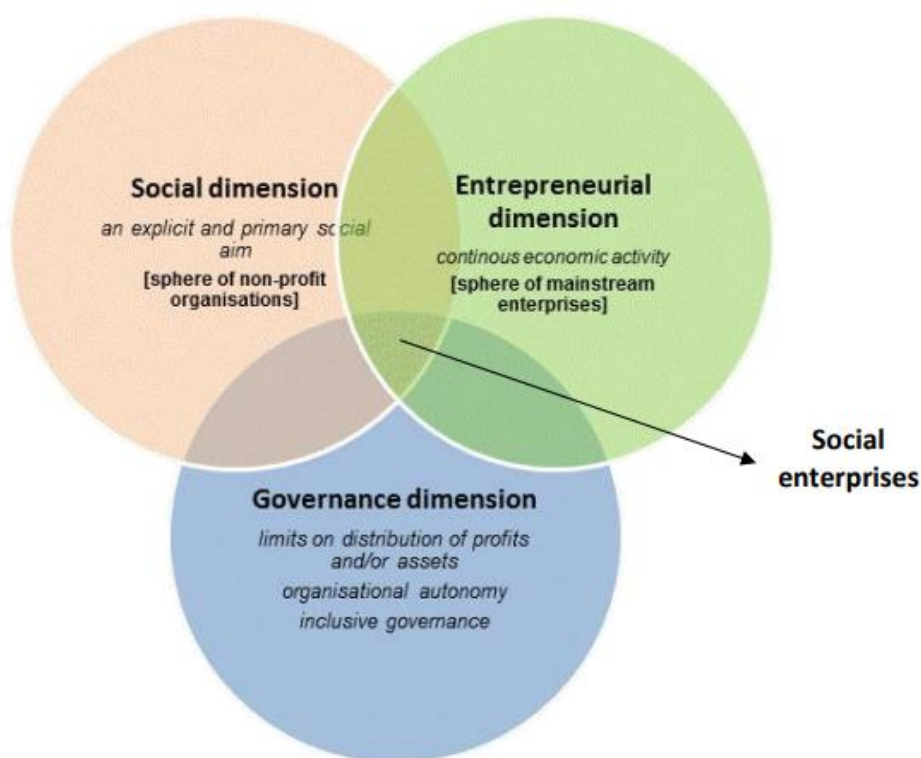
Dohoda o uznání zaměstnavatele obsahuje mj. závazek zaměstnavatele předkládat Úřadu práce roční zprávu o své činnosti, obsahující

- informace o plnění podmínky zaměstnávání více než 50% osob se zdravotním postižením z celkového počtu zaměstnanců zaměstnavatele,
- informace o předmětu podnikání zaměstnavatele a o tržbách v členění podle jednotlivých činností v rámci rozsahu předmětu podnikání nebo o předmětu činnosti zaměstnavatele a o jeho hospodaření včetně počtu osob se zdravotním postižením, které se podle předmětu podnikání nebo předmětu činnosti na tržbách podílejí,
- popis pracovních činností, na kterých se osoby se zdravotním postižením podílely,
- počet osob se zdravotním postižením pracujících převážně u zákazníka, v provozních prostorách zaměstnavatele nebo mimo tyto prostory,
- počet osob se zdravotním postižením pracujících ve svém bydlišti,
- informace o plnění podmínek stanovených zákonem pro uzavření dohody o uznání zaměstnavatele a závazků sjednaných dohodou o uznání zaměstnavatele.

2. Různé typy podniků

Sociální podniky jsou kombinací sociálního, podnikatelského a správního rozměru, jak je znázorněno na obrázku níže. Sociální podniky zdůrazňují širší sociální, environmentální nebo komunitní plány za účelem dosažení společenských cílů¹⁹. Evropská komise usiluje o vytvoření příznivého finančního, administrativního a právního prostředí pro tyto podniky, aby jejich činnost byla na stejné úrovni jako u ostatních typů podniků ve stejném odvětví¹⁹. EU zahájila v roce 2011 iniciativu pro sociální podnikání, v níž byly identifikovány akce, které mají zlepšit podmínky pro sociální podniky¹⁹. Expertní skupina Komise pro sociální podnikání úzce spolupracovala s Evropskou komisí na zlepšení přístupu k financování, zlepšení právního prostředí, zvýšení viditelnosti a pochopení sociálních podniků a dále na podpoře hospodářského růstu.

Obrázek 1: Tři dimenze sociálního podniku²⁰

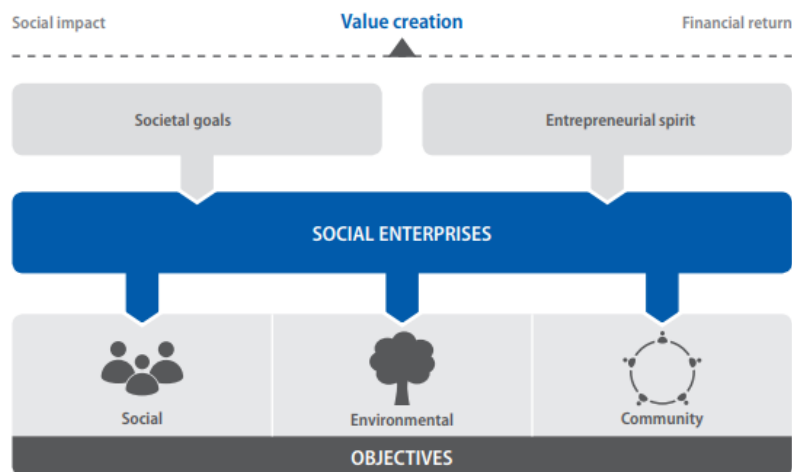
¹⁹ Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs - European Commission, 2019

²⁰ Climatechange2013.org, 2019

Hlavním zaměřením sociálních podniků je **tvorba hodnot**. Jejich hlavním sociálním, environmentálním a kolektivním cílem je zvyšování čisté hodnoty společnosti a využívání zdrojů na zkvalitnění společnosti. Sociální podniky mají i řadu sociálních úkolů, včetně:

- Integrace znevýhodněných a vyloučených osob,
- Sociálních služeb,
- Ostatních veřejných služeb,
- Posílení demokracie,
- Environmentálních aktivit,
- Praxe solidarity²¹.

Obrázek 2: Přínos sociálních podniků²¹

Evropská komise definuje pojem 'sociální podnik' jako:

„Provozovatel v sociální ekonomice, jehož hlavním cílem je spíše sociální dopad než dosahování zisku pro vlastníky nebo akcionáře. Působí tak, že poskytuje zboží a služby pro trh podnikatelským a inovačním způsobem a využívá své zisky především k dosažení sociálních

²¹ Fi-compass.eu, 2019

cílů. Je řízen otevřeným a odpovědným způsobem a zahrnuje zejména zaměstnance, spotřebitele a zainteresované strany ovlivněné jeho obchodními aktivitami²¹ “.

Sociální podniky jsou využívány v oblastech, kde:

- a) Sociální nebo společenské cíle jsou hlavním činitelem obchodní činnosti,
- b) Zisky jsou převážně reinvestovány za účelem naplnění sociálního cíle,
- c) Vlastnický systém reflektuje všechny povinnosti podniku a je budován na demokratických principech a sociální spravedlnosti²¹.

Z pohledu práva neexistuje jednotná právní forma sociálních podniků vzhledem k tomu, že některé působí jako sociální družstva, registrované soukromé společnosti nebo neziskové organizace²¹.

Následující obrázek zobrazuje, ve kterých oblastech působí sociální podniky.

Obrázek 3: Působící oblasti sociálních podniků¹⁹

Sociální podniky působí zejména v oblasti pracovní integrace, která zahrnuje školení, integraci osob se zdravotním postižením a nezaměstnaných. Druhou oblastí jsou úkoly osobních sociálních služeb, kam patří zdravotní a lékařská péče, vzdělávání, odborná školení, péče o děti, služby pro seniory a pomoc znevýhodněným osobám. Třetí oblastí je místní rozvoj znevýhodněných regionů, kde je kladen důraz na odlehlé venkovské oblasti, rozvoj sousedských vztahů v městských oblastech a spolupráce mezi třetími zeměmi. V neposlední řadě působí sociální podniky v oblasti recyklace, ochrany životního prostředí, sportu, umění, kultury, výzkumu a inovací a ochrany spotřebitele¹⁹.

V EU klasifikujeme čtyři typy sociálních podniků:

1. Sociální družstva,
2. Podnikatelské neziskové organizace,
3. Provozovny pro profesní činnosti,
4. Neziskové organizace²².

Sociální družstva se specializují na služby veřejného zájmu, reintegraci znevýhodněných a okrajových pracovníků prostřednictvím jejich zaměstnávání. Většina sociálních družstev je vlastněna svými pracovníky. Zahrnují různé typy členů například dobrovolné pracovníky atd.²²

Podnikatelské neziskové organizace jsou podnikatelské organizace s veřejným významem, podléhající zvláštnímu zacházení podle zákona, které však mohou být i ziskové, avšak nejsou striktně určeny pro dosahování zisku¹⁹. **Provozovny profesní činnosti** podporují vzdělávání a poskytují odborná školení pro zvýšení kvalifikace pracovní síly v EU. **Neziskové organizace** jsou dobrovolně vytvořené organizace, například charitativní organizace a družstva, která jsou vytvořena za účelem rozšíření vzdělávacích, profesních a kulturních cílů. Jejich počáteční financování je zabezpečováno členy, kteří nepředpokládají navrácení financí a zisků. Oficiálně registrovaným neziskovým organizacím je obvykle uděleno osvobození od daně a často jsou příspěvky na ně daňově odpočitatelné¹⁹.

Sociální podnik je klíčovým prvkem EU z pohledu příspěvku společnosti na podporu a prosazování růstu v oblasti sociální ekonomiky a na schopnost tvorby sociálních hodnot²³. Může být úzce spojen se strategií EU 2020, kde společenské cíle pro sociální podniky jsou jednou z nejdůležitějších priorit, kterých je třeba dosáhnout. Evropský hospodářský a sociální výbor podporuje Evropskou komisi, aby zahájila politický a finanční rámec pro zlepšení přístupu ke kapitálu a financování sociálních podniků²³. Jedním z kroků, které Evropská komise přijala, je iniciativa pro sociální podnikání 2011 v rámci které Komise zdůrazňuje nejdůležitější aspekty sociálního podnikání²³.

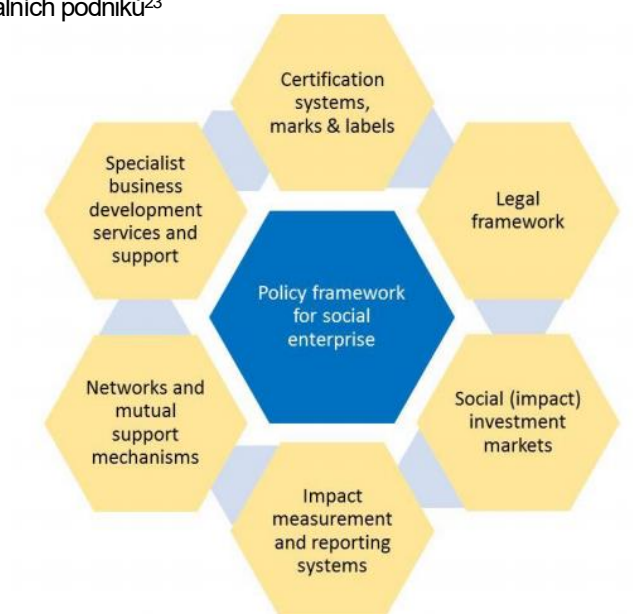
²² Ec.europa.eu, 2019, p. 9

²³ European Economic and Social Committee, 2019

3. Přístup sociálních podniků k financím

Sociální podniky mají, ve srovnání s jinými podniky, problémy při získávání finančních prostředků²¹. Od roku 2011 Evropská komise podporuje agendu sociální ekonomiky a soustavně pracuje na tom, aby byl přístup k finančním prostředkům nepostradatelnou součástí plného ekosystému s cílem podpořit růst sociálních podniků²³. EU nastínila základní rysy finančního ekosystému sociálních podniků, které jsou nezbytné k překonání překážek růstu, jak je zobrazeno na obrázku níže:

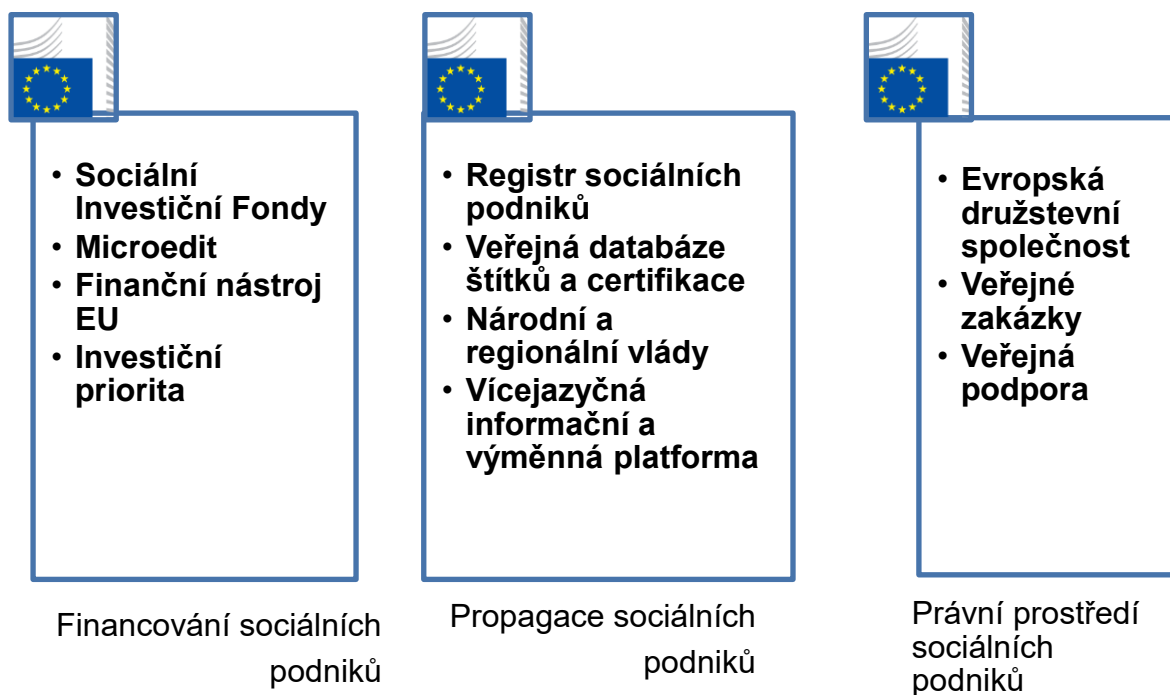
Obrázek 5: Rysy sociálních podniků²³

Ideální finanční ekosystém pro sociální podniky by měl spočívat v přístupu více zainteresovaných stran, hybridních a trvalých kapitálových řešeních poskytnutých institucemi sociálního financování, které by sdílely principy sociální ekonomiky. Kromě toho by finanční podpora EU měla být prováděna společně s Evropskou komisí, což znamená, že vlády a zúčastněné strany by měly společně poskytovat poradenství, školení a podílet se na tvorbě kapacit. Aby se umožnil přístup sociálních podniků k financím, musí všechny členské státy navrhnout, vypracovat a zavést národní akční plány pro sociální hospodářství. Tyto plány by měly být založeny na pevném postoji zúčastněných stran, včetně zástupců občanské společnosti²³.

Iniciativa pro sociální podnikání slouží jako hlavní strategie EU pro zlepšení rozvoje sociálních podniků, sociální ekonomiky, sociálních inovací, politických a ekonomických podmínek pro dosažení silnější internacionalizace. Tato iniciativa zahrnuje tři klíčová témata a jedenáct prioritních opatření, která objasňují financování sociálního podnikání a strategie pro přístup sociálních podniků k finančním prostředkům²³.

Obrázek 6: Iniciativa pro sociální podnikání 2011¹⁹

Prvním tématem je strategie přístupu k financování sociálního podniku prostřednictvím:

- Nařízení o evropských fondech sociálního podnikání č. 346/2013,
- Maloobchodních finančních služeb,
- Evropského kodexu řádného chování pro poskytování mikroúvěrů,
- Zaměstnanosti, sociálních věcí a začleňování,
- Evropských strukturálních a investičních fondů 2014–2020¹⁹.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 346/2013 má za cíl zjednodušit způsob, jakým mohou investoři vybírat a identifikovat Evropské fondy sociálního podnikání a poskytovat pomoc sociálním podnikům prostřednictvím snazšího přístupu k finančním prostředkům, což umožňuje správcům investičních fondů zvýšit tok finančních prostředků s nižšími náklady. Fond je oprávněn poskytovat investorům informace o sociálních cílech fondu, oblastech investic a hodnocení dosažených sociálních cílů. Jakmile jsou tyto cíle splněny, může

shromažďovat investice z celé EU bez velkých nákladů, vykazovat dobré chování a efektivitu podnikání a vyhnout se střetu zájmů²⁴. EU se aktivně podílí na zvyšování využívání retailových finančních služeb, zejména v oblasti politiky spotřebitelských finančních služeb, úvěrů, přístupu k bankovním účtům, marketingu finančních služeb na dálku, pravidel EU pro maloobchodní produkty a investičních produktů založených na pojištění, odškodnění investorů, podpoře zapojení spotřebitelů do tvorby politiky v oblasti finančních služeb a řešení finančních sporů²⁵.

Evropská komise zveřejnila v roce 2013 Evropský kodex vhodného chování při poskytování mikroúvěrů, který zahrnuje procesy schvalování a standardy a měl by podporovat osvědčené postupy v oblasti mikroúvěrů. Poskytuje tak poradenství pro poskytovatele mikroúvěrů z pohledu spotřebitelů, investorů a regulátorů¹⁹. EU má politiku a aktivity vedoucí ke zlepšení zaměstnanosti, sociálních věcí a začlenění na celém svém území prostřednictvím agentur, partnerství, analýz a posuzování dopadů, financování, nastíněných sociálních a ochranných práv a povinností občanů EU²⁶.

Prostřednictvím evropských strukturálních a investičních fondů mohou sociální podniky identifikovat nové potřeby a typy služeb, aby tak dosáhly svých společenských cílů. Podle iniciativy pro sociální podnikání, zaměstnává sociální ekonomika v EU více než 11 milionů lidí, což představuje 6 % celkového počtu zaměstnanců. Sociální podnikání spolu se sociální ekonomikou je nástrojem sociálního začleňování, poskytuje pracovní příležitosti, sociální služby a často se zapojuje do iniciativ občanské společnosti a zdůrazňuje potřebu sociálních změn a inovací²⁶.

Druhé téma - propagace sociálních podniků, zahrnuje mapu sociálních podniků a jejich ekosystémů v Evropě, databázi etiket a certifikací, národní a regionální vlády a správní orgány, společenství pro sociální inovace a vzdělávání a odbornou přípravu EU¹⁹.

Mapa sociálních podniků a jejich ekosystémů v Evropě vylepšila uznávání sociálních podniků, které jsou schopny řešit společenské a environmentální výzvy a podněcovat růst podporující začlenění. Tato mapa slouží ke sledování činnosti sociálních podniků a ekosystémů v členských státech EU, aby bylo možné posoudit a v budoucnosti zachovat politický a hospodářský vývoj v Evropě. Ve čtyřech evropských zemích (Finsku, Polsku, Spojeném království a Německu) byla navržena a implementována databáze štítků a certifikací s cílem dosáhnout lepšího uznání

²⁴ Eur-lex.europa.eu, 2019

²⁵ European Commission - European Commission, 2019

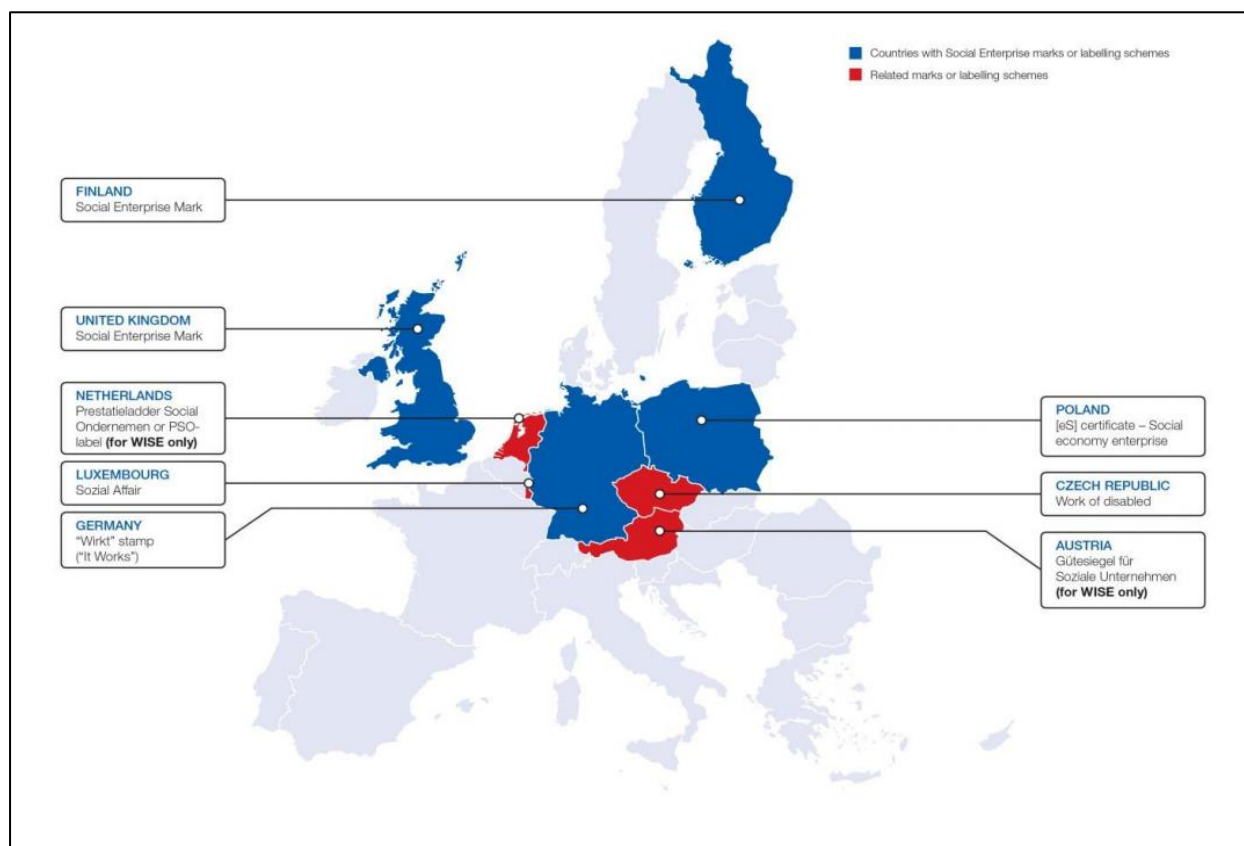
²⁶ Ec.europa.eu, 2019

(identity) a přijetí mezi sociálními podniky. Níže uvedený obrázek ukazuje země se značkami, štítky (modrá barva) nebo systémy certifikace pro sociální podniky (červená barva).

Obrázek 7: Země se značkami, štítky a systémy certifikace pro sociální podnikání²²

Opatření na podporu a financování sociálních podniků byla zavedena také na národní a regionální úrovni, například formou vzájemného učení a tvorbou kapacit, čímž se podařilo šířit osvědčené postupy sociálního podnikání¹⁹. Další způsob jak získat přístup k finančním prostředkům pro sociální podniky, je sociální a komunitní vzdělávání a vzdělávací programy EU, které umožňují výměnu informací, zvyšují viditelnost programů EU na podporu sociálního podnikání a získávání finančních prostředků¹⁹.

Třetí téma – právní prostředí sociálních podniků, se odvolává na různé právní aspekty, které usnadňují financování sociálních podniků, jako jsou: zjednodušení evropského nařízení o spolupráci, nařízení o zřízení Evropské nadace pro zlepšení životních a pracovních podmínek, studie o vzájemných společnostech a jejich přeshraničních činnostech, nová pravidla EU pro zadávání zakázek, zjednodušení a uplatňování pravidel EU týkajících se státní podpory¹⁹.

Právní uznání Evropské družstevní společnosti a předložení nařízení o právním statutu evropské nadace je nezbytné pro přístup sociálních podniků k finančním prostředkům¹⁹. Důvodem by bylo usnadnění rozvoje přeshraničních a nadnárodních družstev²⁴. Myšlenka navrhnout nařízení ustanovující statut evropské nadace měla umožnit vytvoření nových podniků, aby mohly provádět svou činnost v celé EU, chránit zúčastněné a všechny další strany, které mají zájem ve společnosti. Navíc z dlouhodobého hlediska měla učinit podnikání transparentnějším, konkurenceschopnějším, udržitelnějším a hlavně účinným. Nicméně návrh na zavedení statutu evropské nadace nezískal v roce 2012 dostatečnou podporu členských států. V roce 2018 schválil Evropský parlament stanovisko z vlastní iniciativy, ve kterém vyzývá Evropskou komisi k navržení legislativy, jež by vytvořila evropské značky sociální ekonomiky (European Social Economy Label). Parlament uznává rozmanitost stávajících právních forem sociálních podniků a zároveň zdůrazňuje užitečnost společné definice. Vyzývá proto Komisi, aby byla evropská značka sociální ekonomiky udělována na požádání a po splnění souboru kritérií bez ohledu na přesnou právní formu ve vnitrostátních právních předpisech. Navrhuje také kritéria pro získání značky (nezávislost na orgánech, účel zaměřený na obecný zájem nebo veřejný užitek, společensky užitečná činnost, omezení distribuce zisku, modely demokratické správy věcí veřejných), mechanismus pro certifikaci, dohled a monitorování značky (s účastí členských států), uznávání značky a stanovuje povinnost podávání zpráv. Parlament dále navrhuje zavést pokyny pro osvědčené postupy, revidovaný seznam vnitrostátních právních forem a revizi stávajících pravidel s cílem vytvořit soudržnější a komplexnější právní rámec na podporu sociálních podniků.

Dalším způsobem, jak umožnit sociálním podnikům přístup k finančním prostředkům, je vzájemná provázanost rizik, a to rozšířením rizika na homogenní skupiny. Podle EU se tato provázanost rizik osvědčila jako jedna z nejjednodušších forem pojištění spolu s efektivním přístupem k přidané hodnotě ekonomiky a především společnosti **Chyba! Záložka není definována..**

Co se týče nových pravidel pro zadávání veřejných zakázek, EU je uznala, aby tak vytvořila více příležitostí ke koupi všeho, co je pro společnost potřebné, což dává sociálním podnikům svobodu zvolit si „co koupit“. V případě zabezpečeného zaměstnávání založeného na sociální a profesní integraci například osob se zdravotním postižením nebo znevýhodněných osob mohou být veřejné zakázky vyhrazeny, což znamená, že zdravotnické, sociální a kulturní služby mohou být vyhrazeny pro neziskové podniky. Nová pravidla EU pro zadávání veřejných zakázek mohou znamenat více možností pro malé a střední podniky účastnit se a nabídat veřejné orgány, aby rozdělily velké zakázky na menší subdodávky. Tento proces však vyžaduje zjednodušení požadované dokumentace, což znamená, že je potřeba zavést jednodušší a

pružnější pravidla, za účelem snížení administrativy, větší svobody vyjednávání a širší možnosti přijímání různých variant. Evropská komise se proto zasazuje o inovace, které jsou nezbytné pro nákup inovativních produktů a služeb a pro inovační partnerství.

EU musí uplatňovat tato nová pravidla pro zadávání veřejných zakázek v praxi zřízením odborných pracovních skupin (s cílem poskytnout podnikům pokyny týkající se zadávání veřejných zakázek v sociální oblasti), členské státy mají možnost účasti na různých projektech podporovaných z fondů EU²². Posledním prioritním opatřením je zjednodušení a uplatňování pravidel EU pro státní podporu, veřejné zakázky a vnitřní trh v oblasti služeb obecného hospodářského zájmu, zejména sociálních služeb s obecnými zájmy¹⁹.

Podle stanoviska Evropského hospodářského a sociálního výboru „Vytvoření finančního ekosystému pro sociální podniky“, „stávající finanční rámec obsahuje prvky, které neodpovídají reálné situaci podniků sociální ekonomiky a jejich požadavků, a proto je nutné kulturně přizpůsobit finanční a právní rámec i rámec politik, aby bylo možné vytvořit vhodné nástroje.

Jedním z klíčových problémů je skutečnost, že obchodní modely podniků sociální ekonomiky nejsou dostatečně známy a pochopeny. Nejsou-li specifika těchto modelů (jako je omezené nebo žádné rozdělení zisku, zaměření na uživatele nebo na potřeby, sdílené rozhodování, demokratická správa a řízení nebo sdílené vlastnictví) v plné míře uznávána, je pro tyto podniky obtížné zajistit si přístup k hlavním tokům financování a obecně k nástrojům na podporu malých a středních podniků.

Podniky sociální ekonomiky se více než jiné obchodní modely potýkají se skutečností, že logika finančního trhu nefunguje tak, aby podporovala jejich rozvoj. Finanční trhy nezohledňují a neoceňují společenskou přidanou hodnotu podniků sociální ekonomiky ani jejich poslání sledující všeobecný zájem. Příjmy těchto podniků se v současné době často odvíjejí pouze od ceny služeb, které poskytují. Návratnost investic u podniků sociální ekonomiky znamená především vytváření sociálního přínosu a omezený finanční zisk. Skutečnost, že sociální poslání převládá nad maximalizací zisku, může vzbuzovat falešný dojem, že podniky sociální ekonomiky jsou rizikovější a méně spolehlivé než jiné podniky. Výzkumy, fakta a údaje však dokazují opak. Investice do podniku sociální ekonomiky ve skutečnosti nejsou nákladem, nýbrž investicí do budoucna, což v dlouhodobém horizontu přispívá ke zvýšení míry zaměstnanosti a posílení konkurenceschopnosti a celkové ekonomické výkonnosti členského státu.

Bylo učiněno několik pokusů s cílem podpořit nástroje sociálních investic, přičemž se vycházelo ze struktury tradičních finančních nástrojů. Vzhledem k tomu, že logika soukromého

kapitálu je často spojena s prvky, jako jsou například krátkodobé strategie ústupu, požadavek vlastnictví a logika vysoké návratnosti investic, tyto nástroje pro podniky sociální ekonomiky nefungují, neboť tyto prvky jsou často v přímém rozporu s obchodními modely a činnostmi těchto podniků.

K dalším komplikacím pro běžné investory patří problémy, jako jsou obtíže s odprodejem (při práci s lidmi v nouzi) a žádné nebo omezené příležitosti na sekundárním trhu. Ačkoli některé podniky mohou tyto nástroje úspěšně využít (často podniky maximalizující zisk se sociálním posláním), podniky sociální ekonomiky potřebují speciálně uzpůsobené finanční nástroje.

3.1. Příznivý a udržitelný finanční ekosystém

Skutečný potenciál podniků sociální ekonomiky lze využít pouze v případě, že přístup k financování bude začleněn do uzpůsobeného a plně integrovaného ekosystému spolu s dalšími součástmi, jako jsou právní rámce, rozvoj podnikání a různé možnosti podpory, které dokládají, že sociální investice jsou investice finanční i nefinanční.

Zlepšení financování podniků sociální ekonomiky je klíčové pro rozvoj a udržitelnost. Je tedy důležité rozlišovat mezi financováním struktury podniků sociální ekonomiky a financováním jejich činnosti, kdy přístupy a nástroje se mohou lišit. Rozvoj financování v sociální oblasti uzpůsobený pro podniky sociální ekonomiky musí probíhat v rámci podpory sociálních iniciativ a činností a je třeba jej chápat jako prostředek k využití potenciálu tohoto odvětví, nikoli jako účel sám o sobě.

Podniky sociální ekonomiky mají obvykle smíšený tok příjmů, přičemž prodej zboží a služeb je často spojen s financováním z veřejných zdrojů. Podniky sociální ekonomiky se často spoléhají na kombinaci finančních toků počínaje finančními prostředky na konkrétní projekt nebo program na základě cíle politiky až po veřejné zakázky nebo získávání finančních prostředků na rozšíření nebo nové investice.

V některých členských státech spoléhají podniky sociální ekonomiky na dlouhodobé veřejné financování a úzce spolupracují s orgány veřejné správy na provádění společné politiky nebo cíle v obecném zájmu. Mimo to je veřejné financování obzvláště důležité v inovačním procesu (který je často spojen s preventivní činností) a ve fázích raného vývoje podniků sociální ekonomiky. Tato forma veřejné spolupráce a finanční podpory však nesmí být v souvislosti

s vnějšími zdroji financování ohrožena v některých členských státech je obzvláště důležitá pro podporu vzniku a budování odvětví sociální ekonomiky.

3.2. Využití široké škály finančních zdrojů

V řadě členských států a pro mnoho podniků sociální ekonomiky zůstává klíčovým zdrojem finančních prostředků veřejné financování. Jádrem iniciativ v oblasti veřejného financování je propojení sociálního poslání daného podniku sociální ekonomiky s cíli veřejné politiky na základě systému společných cílů a důvěry. V mnoha členských státech jsou hlavním zdrojem příjmů podniků sociální ekonomiky veřejné zakázky. Hlavní činností podniků sociální ekonomiky a naplněním jejich sociálního poslání je často poskytování služeb obecného zájmu. V případě veřejných zakázek musí být kritériem dodržování sociálních norem a zejména uplatňování kolektivních smluv.

Nástroje soukromého financování se liší od tradičních nástrojů, jako poskytují komerční banky, tzv. business angels a jako je rizikový kapitál, a zahrnují dary, filantropii a poskytují je investoři do sociálních dopadů.

Podle stanoviska EHSV „Evropská filantropie- nevyužitý potenciál“, které výbor zpracoval na žádost rumunského předsednictví, „ať se na filantropii podíváme z jakéhokoli úhlu, zlepšila životní podmínky lidí nejen v Evropě, ale i po celém světě. Jednotlivci, rodiny, sociální partneři, organizace občanské společnosti a podniky v celé Evropě pokračují v prastaré tradici, která šíří naši společnou lidskost a jasně doplňuje úlohu státu.

Individuální dárcovství ve všech svých podobách je pravděpodobně staré jako samotná komunikace mezi lidmi, zatímco organizované dárcovství (například v podobě nadací) má v mnoha evropských zemích své kořeny ve starověkém Římě. Evropa je současně rozmanitým kontinentem a filantropie je podmíněna rozdílnými dějinami a kulturou, hospodářskými a politickými podmínkami a pravidly.

V současnosti je filantropie jednou z forem sociální angažovanosti, angažovanosti ve veřejný prospěch, solidarity a aktivního občanství. Středobodem filantropie jsou jednotlivci, kteří mohou své soukromé prostředky dle uvážení vydávat na veřejně prospěšné účely, a tak podporovat nebo zakládat filantropické organizace, jež jsou vázány zásadou transparentnosti a odpovědnosti.

Svobody zakotvené ve Smlouvě o EU chrání filantropické toky. Na základě Listiny základních práv EU a konkrétně práva sdružovat se mohou občané svobodně vytvářet a organizovat struktury pro účely filantropie. Řada z nich prosazuje hodnoty EU uvedené v článku 2 Smlouvy o EU, které zahrnují úctu k lidské důstojnosti, lidská práva a právní stát.

Filantropie usiluje o vytvoření společnosti zaměřené na sociální soudržnost, aktivní občanství, naplnění a rovné příležitosti.

V Evropě zahrnuje různé typy dárců a filantropických subjektů. I když dosud nebyla provedena žádná jednotná, aktuální a ucelená studie o evropské filantropii, jež by se zaměřila na všechny členské státy EU, máme o tomto odvětví k dispozici některé orientační údaje. Z údajů shromážděných Sítí dárců a nadací v Evropě (DAFNE) a analyzovaných US Foundation Centre v roce 2016 vyplynulo, že v Evropě je více než 147 000 registrovaných „veřejně prospěšných nadací“ s ročními výdaji dohromady ve výši přibližně 60 miliard EUR. Tyto údaje vycházejí z nejnovějších dostupných dat z 24 evropských zemí, včetně 18 členských států EU. Evropská síť pro výzkum filantropie zveřejnila v roce 2017 studii, která nabízí ucelený přehled filantropického dárcovství domácností, podniků, veřejně prospěšných nadací a charitativních loterií ve 20 evropských zemích (19 členských států EU a Švýcarsko) a jež vychází z údajů z roku 2013. Odhaduje se, že příspěvky těchto 20 zemí na filantropii v Evropě dosahují nejméně 87,5 miliard EUR ročně .

Filantropické iniciativy se zaměřují na společenská témata na místní, regionální, vnitrostátní, evropské a mezinárodní úrovni. Filantropické dárcovství se zaměřuje na veřejně prospěšné účely, od podpory názorové plurality, inkluzivních společností, začleňování osob se zdravotním postižením, Romů a migrantů, lidských práv a právního státu po financování výzkumu a inovací, environmentálních záležitostí, umění a kultury, projektů sociální spravedlnosti, začínajících podniků a podniků sociální ekonomiky ve všech oblastech důležitých pro EU.

Rozmanitost filantropie umožňuje tomuto odvětví odhalit a podpořit velmi specializované oblasti a zasáhnout v nich v případech, kdy tržní a vládní subjekty mají jen omezené možnosti. Často urychlují inovace a rozvoj nových myšlenek. Filantropické činnosti jsou výhodné v situaci, kdy jsou objeveny a zkoušeny nové metodiky k řešení společenských problémů.

Veřejné subjekty (například vlády států a místní orgány) v mnoha případech spolupracují v rámci partnerství s filantropickými subjekty a vzájemně se doplňují v činnostech, které posilují naši společnost. Účinek filantropie se zvětší, pokud ji podpoří i orgány veřejné správy. Filantropie pomáhá lidem, ale není součástí „evropského sociálního modelu“ (sociální ochrana založená na solidaritě, veřejné služby, sociální dialog) a nemůže ho nahrazovat.

Filantropie je otevřená každému, každý se může o něco podělit. V Evropě se každoročně zapojují miliony soukromých a firemních dárců a investorů. Jedná se především o nadšení, vděčnost a odhodlání v oblasti společenských otázek, která doplňují veřejná opatření. Jednotlivci i organizace, včetně podniků, mohou k veřejně prospěšným záležitostem přispívat nejrůznějšími způsoby, může se jednat o filantropické dary a dárcovství nebo investice se sociálním dopadem s cílem vytvořit fondy podle rad dárců nebo o založení nezávislé, soukromé filantropické organizace s dlouhodobou vizí.

Filantropie má nadnárodní, přeshraniční i evropský rozměr, neboť problematika veřejné prospěšnosti (například rizika spojená se změnou klimatu nebo zdravotní rizika) nezná hranic a Evropané jsou čím dál mobilnější. Filantropické organizace a dárci proto v rostoucí míře spolupracují i přes hranice s partnery z celé Evropy, přestože přeshraniční filantropii brání existující právní překážky. Filantropické subjekty jsou rovněž zastánci globálních hodnot a iniciativ, jako jsou cíle udržitelného rozvoje či dohoda o klimatu, a prosazují jejich provádění na evropské, vnitrostátní a místní úrovni.“

Některé z těchto nástrojů by sice mohly podnikům sociální ekonomiky vyhovovat, avšak sociální financování zajištěné specializovanými poskytovateli sociálních financí se zdá být vhodnějším řešením.

Také je třeba věnovat pozornost zájmu jednotlivců investovat do iniciativ podniků sociální ekonomiky, zejména na úrovni komunit. Pro podniky sociální ekonomiky jsou klíčovým zdrojem financí platformy skupinového financování, dary a filantropie.

Samotné odvětví sociální ekonomiky generuje finanční prostředky v podobě nerozděleného zisku, kterému často napomáhá systém daňových úlev. Možnost kumulovat zisky, které nejsou rozděleny mezi členy (nedělitelné rezervy) používají družstva jako hlavní nástroj financování vlastního růstu. Dalším nástrojem je možnost, aby se členové družstva podíleli na financování svého družstva tím, že mu dobrovolně poskytnou půjčku (sociální úvěrování), což je v některých členských státech upraveno zvláštními právními předpisy²⁷.

Nástroje, které jsou konkrétně určeny podnikům sociální ekonomiky, poskytují specializované finanční instituce, sociální, etické a družstevní banky a sociální riziková filantropie. Například v Itálii jsou zřízeny fondy družstevního rozvoje pro konkrétní podporu a rozvoj družstev.

²⁷ Viz například italský zákon č. 127/71.

Prostředky do těchto fondů jsou vybírány jako 3 % z ročního zisku družstev před zdaněním. Dalšími příklady jsou rozvojový fond CoopEst a finanční konsorcium CGM, což jsou interní finanční systémy, které svým členům poskytují překlenovací úvěry a využívají smluvní síly skupiny k tomu, aby jim pomohly překonat problémy s přístupem k běžnému bankovnímu systému.

Při budování trhu nebo platformy pro tyto nástroje je třeba zohlednit a vyhodnotit pobídky k přilákání kapitálu. Zatímco kapitál z veřejných zdrojů může být motivován politicky, soukromý kapitál lze přilákat prostřednictvím systémů daňových pobídek, sdílení rizika a zapojení do odvětví sociální ekonomiky. Bez ohledu na to by veškeré pobídky pro poskytovatele soukromého financování měly být vyváženy očekávanou finanční a sociální návratností a způsobem využití finančního zisku. Tím by mělo být zajištěno, že ústředním bodem iniciativy zůstane veřejný zájem, obecný zájem a efektivní vynakládání prostředků (jsou-li veřejné).

Faktory, které je třeba zohlednit při vytváření příznivého finančního ekosystému:

Vytvoření finančního ekosystému pro podniky sociální ekonomiky vychází ze zapojení mnoha zúčastněných stran, které přinášejí zdroje a nástroje. V rámci tohoto typu mnohostranného systému nebo-li systému sociálního a solidárního financování se shromažďují peněžní a nepeněžní prostředky. Systém je založen na důvěře a finanční podpoře, na níž se podílí několik subjektů (podniky sociální ekonomiky, střadatelé, zdroje veřejných prostředků, penzijní fondy, finanční instituce atd.), na budování vztahů (finanční zprostředkování, socializace a podpůrné vztahy) a na sdílení společných cílů a pravidel. Úspěch tohoto přístupu je zřejmý například v Quebecu a měl by být dále prozkoumán v evropském kontextu.

Je zásadní, aby se finanční podpora odvíjela od přístupu založeného na životním cyklu. Granty nebo financované pilotní projekty často ve druhé fázi selhávají, neboť nemají dostatek vhodných nástrojů, které by podnikům sociální ekonomiky umožnily růst a dosáhnout udržitelnosti. Pro každou vývojovou fázi je tedy třeba navrhnout konkrétní nástroje a podpůrné rámce politik: pro fázi před vznikem, fázi vzniku/pilotní fázi, fázi konsolidace a růstu a v každé z nich je třeba vyhovět specifickým potřebám.

Tradiční rizikový kapitál je založen na rychlé návratnosti investic, které jsou obvykle skrze vlastnictví spojeny s vlivem. Podniky sociální ekonomiky jej využívají velmi obtížně, jelikož je v rozporu s jejich obchodními modely a činnostmi. V této souvislosti je proto zásadní zajistit systémy poskytování záruk a mechanismy společných investic, které umožní sdílet odpovědnost a rizika. Při rozvoji systémů, které zmírňují první „riziko“ financování, je třeba

zvážit možnost navázat na osvědčené postupy již zavedených systémů poskytování záruk (často z veřejných prostředků).

Poskytovatelé financí pro sociální ekonomiku jsou často ideálními subjekty, které poskytují finanční i nefinanční podporu, jakou představují programy investiční připravenosti, obecné poradenství a podpora rozvoje podnikání. Tato forma podpory je velmi důležitá pro snížení rizika neúspěchu. V této oblasti je třeba zvážit obecný „finanční koučink“ a „finanční vzdělávání“.

Je naprosto zásadní, aby jádrem sociálního financování bylo měření sociálního dopadu, které prokáže sociální dopad, jenž vzniká paralelně s finančním výnosem. Pouze takto lze zachytit celou hodnotu, kterou činnost podniků sociální ekonomiky vytváří, a plnou návratnost investic; a to jak sociální, tak finanční.

3.3. Ekosystém založený na hybridním kapitálu

Zvláštní pozornost by měla být věnována hybridním formám financování, jež jsou pro podniky sociální ekonomiky vhodnější, neboť kombinují prvky, které hodnotí společné blaho, s finančními pobídkami. Hybridní kapitál spojuje složku dotační (veřejné dotace, dobročinné fondy, dary) s kapitálovými nástroji a nástroji pro sdílení dluhu nebo rizika. Mezi finanční nástroje, které mají povahu hybridního kapitálu, patří vratné dotace, odpustitelné půjčky, převoditelné dotace a dohody o sdílení výnosů. Hybridní kapitál často obsahuje úzkou interakci mezi veřejným a soukromým kapitálem a společným cílem politiky, ale také vzájemnou závislost, která vyvažuje zájmy zúčastněných stran.

Dalším vhodným finančním řešením pro podniky sociální ekonomiky jsou formy dlouhodobého kapitálu. Například ve Francii a v provincii Quebec v Kanadě spojují sociální / solidární záruční a investiční fondy kapitál z různých zdrojů a od různých zúčastněných stran, jako jsou jednotlivci, veřejné fondy a penzijní fondy, a poskytují dluhové a kapitálové nástroje založené na zásadách nižších výnosů (než u běžného rizikového kapitálu) za delší období (sedm let a více). To je obzvláště důležité, protože podnik sociální ekonomiky často spoléhá na kontinuitu služeb.

3.4. Doporučení týkající se politik

Vzhledem k rozdílům v Evropě a široké škále potřeb v odvětví sociální ekonomiky jsou následující doporučení seskupena podle odpovědností na různých úrovních tvůrců politik.

Evropské orgány

Orgány EU by měly pro všechny zúčastněné strany ve finančním ekosystému pro podniky sociální ekonomiky plnit podpůrnou, katalytickou, usnadňující a aktivační úlohu. Dále musí prokazovat své odhodlání rozvíjet sociální ekonomiku v Evropě tím, že zajistí podpůrný rámec politik pro rozvoj sociální ekonomiky obecně, a to prostřednictvím obnovení programu Iniciativa pro sociální podnikání.

Evropská komise by měla dále prosazovat financování podniků sociální ekonomiky prostřednictvím zprostředkovatelů, aby podpořila vznik a inovace nových nástrojů a experimentování s nimi a současně zajistila, že regulace finančního sektoru tento rozvoj umožňuje a nebrání mu.

Evropská komise by rovněž měla zvážit otestování méně přísného regulačního režimu, který by do odvětví sociální ekonomiky přilákal kapitál.

Evropská komise by měla přezkoumat, jak mohou skupinové financování nebo nástroje kooperativní ekonomiky podpořit podniky sociální ekonomiky. Evropská komise by mohla zvážit „ukázky“ skupinového financování a participativních iniciativ zaměřené na podniky sociální ekonomiky. Na úrovni členských států jsou k dispozici příklady tohoto řešení, které by potenciálně mohly být propojeny s platformou sociálních inovací a rovněž s programem Horizont 2020.

Evropská komise by měla podpořit výzkum týkající se společenské přidané hodnoty investic do podniků sociální ekonomiky. Otázkami k řešení by mohlo být, jak sociální a ekonomická hodnota vzniká a jak ji zachytit, a efektivnost různých finančních nástrojů.

V rámci unie kapitálových trhů se zdůrazňují nové investice do životního prostředí, sociální investice a investice do správy a řízení společností a skutečnost, že veřejné a soukromé financování mohou společně působit na zvýšení nabízených investic. Je důležité, aby Evropská komise v rámci své regulační činnosti zajistila propojení podpory rozvoje podniků sociální ekonomiky s návrhy unie kapitálových trhů.

Evropské fondy hrají při podpoře podniků sociální ekonomiky zvláštní úlohu. Evropské strukturální a investiční fondy by mohly usnadnit zapojení členských států poskytováním záruk nebo finanční páky s cílem podpořit vznik fondů sociálního blaha v celé Evropě. Evropská komise by měla využít fondy programu Evropské unie pro zaměstnanost a sociální inovace a fondy Programu pro konkurenceschopnost podniků a malých a středních podniků, aby posílila investiční kapacitu finančních zprostředkovatelů a investiční připravenost podniků sociální ekonomiky. Evropská komise by měla zajistit vyváženou účast v programu Horizont 2020, který podnikům sociální ekonomiky umožní zapojit se do projektů zaměřených na začleňování. Měla by z politického i technického hlediska bedlivě sledovat, jak podniky sociální ekonomiky z těchto fondů čerpají, a podávat o tom zprávy.

Evropská komise, Evropská investiční banka a Evropský investiční fond by měly zajistit, aby byly finanční mechanismy na úrovni EU, včetně akčního plánu pro financování malých a středních podniků, pro podniky sociální ekonomiky dostupné, a to tím, že budou důsledně začleňovat podniky sociální ekonomiky do politiky a nástrojů financování pro malé a střední podniky, a prostřednictvím zjednodušení postupů.

Evropská komise by měla přezkoumat, zda/jak a za jakých podmínek se mohou investice se sociálním dopadem stát součástí finančního ekosystému pro podniky sociální ekonomiky. Důležité údaje o tom, zda nástroj v podobě dluhopisů se sociálním dopadem a s ním spojené politiky skutečně podporují rozvoj podniků sociální ekonomiky, přinášejí rovněž nedávné zprávy organizace OECD a sítě EMES.

Regulace finančního sektoru v rámci Basel III ohrožuje finanční ekosystém pro sociální ekonomiku. Je nezbytné, aby regulace zachovala „rozmanitost“ finančního systému a aby nestanovovala svévolná pravidla. Relevantní otázkou, kterou je třeba řešit, je poskytování úvěrů pro sociální ekonomiku podle současných obezřetnostních pravidel (Basel III, balíček CRD IV/CRR). V současné době nejsou při poskytování úvěrů sociálním podnikům poskytovány žádné úlevy, pokud jde o finanční rozvahu, ačkoli toto odvětví není považováno za rizikové, a poskytování úvěrů tomuto odvětví není podporováno. Součástí nařízení o kapitálových požadavcích je naopak vyrovnávací faktor pro malé a střední podniky, skrze nějž EU přiznává kapitálové úlevy bankám, které poskytují úvěry malým a středním podnikům a domácnostem. EU musí podniky sociální ekonomiky rovněž zohlednit a zavést faktor na podporu podniků sociální ekonomiky, například změnou stávajícího ustanovení čl. 501 odst. 1 nařízení o kapitálových požadavcích. Velký prospěch by z toho měla úvěrová činnost bank v oblasti sociální ekonomiky, aniž by to mělo sebemenší dopad na veřejné finance.

Jelikož finanční inovace určené pro sociální ekonomiku probíhají především na místní, regionální a vnitrostátní úrovni, je Evropská komise v ideální pozici, aby shromažďovala a sdílela inovativní nástroje a řešení s cílem poskytnout důkazy k rozhodnutím ohledně politik. V tomto ohledu by bylo užitečné v celé EU provádět syntézu a sledování týkající se sdílení nových iniciativ a nástrojů financování mezi členskými státy.

Finanční podpora ze strany EU musí jít ruku v ruce s pokyny, školeními a budováním kapacit, které vládám a klíčovým zúčastněným stranám poskytne Evropská komise. Je nutné vypracování příručky s pokyny, jak budovat finanční ekosystém a jak navrhnout a používat finanční nástroje pro sociální ekonomiku. Obdobně je třeba na úrovni členských států sdílet osvědčené postupy, pokud jde o všeobecné pokyny, jako jsou programy investiční připravenosti, a navazovat na ně.

Evropská komise by měla přezkoumat, jaké výhody a problémy přinášejí daňové pobídky poskytované v některých členských státech. To je důležité nejen pro podniky sociální ekonomiky obecně, ale rovněž pokud jde o přilákání kapitálu od soukromých střadatelů a poskytovatelů sociálního financování. Toto hledisko by mělo být revidováno s ohledem na to, že podniky sociální ekonomiky jsou ve srovnání s jinými podniky v současné době znevýhodněny, pokud jde o přístup k financování (veřejnému či soukromému).

Členské státy, místní a regionální orgány

Úloha členských států je na vnitrostátní, regionální a místní úrovni ústřední, neboť poskytují podpůrnou politiku a podporu rozvoji a růstu sociální ekonomiky. Jen málo členských států má zavedený odpovídající systém podpory, který by po členských státech vyžadoval rozvoj a provádění národních systémů podpory sociální ekonomiky v souladu s Iniciativou pro sociální podnikání. Zvláštní důraz by měl být kladen na přístup ke speciálně uzpůsobené finanční podpoře na vnitrostátní i místní / regionální úrovni.

Členské státy by mohly působit jako spoluinvestoři, kteří podpoří vytvoření etických fondů, fondů pro sociální inovace a fondů sociálního rizikového kapitálu. Klíčovým prvkem je poskytnout systémy veřejných záruk nebo pomocí politiky přilákat kapitál z penzijních fondů, úvěrových družstev atd.

Členské státy by měly posoudit, zda je možné zajistit financování ze záručních fondů ve vlastnictví státu, a poskytnout tak sociální ekonomice přístup k tradičnímu financování.

V rozvoji sociální ekonomiky hrají klíčovou roli finanční zprostředkovatelé. Členské státy by měly zajistit příznivé právní prostředí, a tím podpořit vznik sociálních finančních

zprostředkovatelů, ať už družstevních či etických bank, nebo komerčních bank s konkrétní pobočkou zaměřenou na sociální ekonomiku, které budou poskytovat finanční prostředky a finanční nástroje pro sociální ekonomiku.

Klíčovou roli při zajišťování místní infrastruktury a prováděcích iniciativ mají místní a regionální orgány. Ty by navíc měly být vyzvány, aby se ujaly iniciativy v oblasti spolupráce mnoha zúčastněných stran s cílem podpořit místní / regionální rozvoj. V tomto ohledu poskytuje zásadní podporu EFRR.

Další zúčastněné strany

Podniky sociální ekonomiky se musí samy chopit iniciativy a vytvářet nástroje, jako je samokapitalizace, skupinové financování a zapojení se do partnerství sociálního financování, přičemž musí sdružovat své vlastní prostředky a iniciovat partnerství.

Dále je pro podniky sociální ekonomiky důležité zvážit užší spolupráci s externími partnery, jako jsou soukromé komerční banky a různí zprostředkovatelé. Tento postup nemusí být vhodný ve všech situacích, ale v některých fázích vývoje může být doceněn. Zásadní je vytvořit ve finanční komunitě zájem a povědomí o podnicích sociální ekonomiky, a to za správných podmínek.“

4. Sociální podniky a rozvoj regionů

Sociální podniky, vzhledem ke svému charakteru, mohou představovat inherentní nástroj rozvoje regionů. Jak už je uvedeno v jejich rozdělení v kapitole 2, jedná se spíše o menší jednotky, většinou ukotvené regionálně, dokonce lze říci i komunitárně.

Všechny organizace obecně slouží svým zákazníkům, v případě sociálních podniků pocházejícím z racionálně vymezeného regionu a rovněž jejich spolupracovníci se spíše získávají na regionální bázi.

Komunity představují nejen zákaznickou základnu, ale jsou rovněž příležitosti růstu, podniku, zlepšování se a posilování vlivu podniku na své prostředí. Tato orientace na zákazníka má zcela zásadní význam a musí být v základech každého podnikání, ať už sociálního nebo „velkého“. Region anebo dokonce komunita jsou prostředím, umožňujícím těsnější kontakt mezi podnikem a zákazníkem a pěstování vzájemně výhodných vztahů se zákazníky může být pro úspěch sociálního podniku dokonce snazší a výhodnější, než značně anonymizované korporátní prostředí „velkých“ společností.

„Produkt“ sociálního podnikání, ať už výrobek nebo služba, musí najít své místo na trhu. Umístění produktu na trhu, v počáteční fázi jako analýza při formování vize, má daleko lepší šanci v regionálním měřítku, právě s intimní znalostí prostředí a regionálních zákazníků. Vývoj jasné vize (produktu a zákazníků) v regionálním měřítku přispívá k větší věrohodnosti (transparentnosti), je-li proveden konsistentním způsobem, se znalostí prostředí a to umožňuje pak daleko snazší jednání s dalšími stakeholdery, především s potenciálními spolupracovníky, finančními institucemi (bez financování nelze organizovat žádné podnikání) a s veřejnými orgány.

Zatímco ve vyšších patrech správních institucí se vytvářejí rámcová pravidla, v regionu a dále pak v komunitě to jsou opět lepší znalosti prostředí na straně administrativy, které mohou přinést snadnější prosazení specifického projektu sociálního podnikání. V každém případě platí pro zakladatele a tvůrce sociálního podnikání osvojit si dobré manažerské dovednosti a ty pak využít ke zvládnutí celého procesu od počátečního nápadu přes celou přípravnou fázi a založení sociálního podnikání až po jeho konsistentní provozování.

Při tom všem nesmíme nikdy pustit ze zřetele „výrobní“ faktory:

- Výrobní faktory jsou ekonomický pojem popisující vstupy, užití ve výrobě zboží nebo poskytování služeb aby bylo dosaženo příznivého hospodářského výsledku.

- Patří sem každý zdroj potřebný pro vytvoření výrobku nebo poskytnutí služby.
- Typicky sem patří pozemky, spolupracovníci, kapitálové prostředky, **podnikavost** a stav technologického pokroku.

Pochopitelně, všechny tyto faktory mají svůj regionální charakter, bez něhož se sociální podnikání neobejde. Jakkoliv materiální výrobní faktory hrají své velmi významné role, bez **podnikavosti** žádné podnikání, ani sociální nevzniklo. Stojí v počátku podnikání a uplatňuje se v celém jeho průběhu, rozšiřování a zlepšování.

Často představuje velké riziko a nejistoty, ale je také příležitostí k překonávání takových výzev a celé škály aspektů podnikání. Od marketingu přes účetnictví až po logistiku musí mít podnikatelé přehled o mnoha aspektech, aby svůj podnik udrželi v chodu. A přesto, že rizika mohou být značná, existují zde i odměny – obecně, podnikavost/podnikatelství je jednoduše jedna z nejtvořivější a nejvíce uspokojivých činností.

Jednou z rozvíjejících se forem podnikatelství je jedinečné, rozvíjející se podnikatelství sociální; proč je toto podnikatelství jedinečné? Představuje stejné principy a procesy, ale namísto nabízení pouhého nějakého produktu zákazníkům zahrnuje tvorbu řešení záležitostí nebo problémů komunity.

Sociální podnikatelé pracují na vývoji, zajištění zdrojů a implementaci spektra řešení široké škály záležitostí a problémů komunity, vztahujících se ke společenským – sociálním, kulturním a environmentálním výzvám. Pracují k pozitivním společenským změnám prostřednictvím svých iniciativ a inovací.

Pro úspěšné podnikání (i sociální) je dobré uvědomit si několik skutečností:

- Záleží na dovednostech a odbornosti, nekompetentnost je důvodem č. 1 proč malé podniky krachují a hned za ní následuje nezkušenost.
- 82% podnikatelů pracuje více než 40 hodin týdně, 19% pak více, jak 60 hodin.
- V loňském roce (2018) více než 75% finančních šéfů podniků označilo své pozice jako rostoucí z pohledu strategického významu.
- 64% podnikatelů v průzkumech sdělilo, že jejich podnikání musí mít pozitivní sociální a ekonomický přínos.
- V roce 2016 začalo samostatně podnikat 7,4% všech uchazečů o zaměstnání.
- Nové podnikání bylo zahájeno z více jak 40% ženami a osoby nebělošského původu představovaly rovněž více jak 40% všech podnikatelů v roce 2016.

- Spojené státy jsou stále považovány za nejpřátelštější pro nové drobné podnikání a jsou také nejlepším místem pro ženy, aby začaly podnikat.
- Každý 18 obyvatel této planety vlastní svůj podnik!

Z uvedené mozaiky čísel a pozorování naprosto jednoznačně vyplývá, že podnikání, včetně sociálního podnikání je naprosto nezastupitelným faktorem v komunitách a regionech a přináší tolik potřebnou diverzitu k zajištění rostoucí inkluze občanů, jako základních stavebních prvků komunit a regionů a potřebného pokroku v rozvoji společnosti jako celku.

Když začínáte svůj nový život jako (sociální) podnikatel, musíte si identifikovat potřeby zákazníků a/nebo problémy a vyhledat cesty, jak věci řešit. Nutno se soustředit přednostně na procesy a nikoliv na potenciální výsledek!

Použijte předchozí znalosti a zkušenosti.

Dřívější znalosti a zkušenosti jak ze zaměstnání, tak z předchozího podnikání jsou často kritické pro budoucí úspěch podnikatele: podle průzkumů 98% zakladatelů pokládá své předchozí pracovní zkušenosti za mimořádně významné pro úspěch podnikání a podle britské studie nejméně 50% nových nápadů pro podnikání pochází ze zkušeností, získaných v předešlém pracovním místě.

Pamatujte si, že vše záleží na vlastní realizaci záměru.

Guy Kawasaki²⁸ to vystihl správně: „*Nápady přicházejí snadno. Jen jejich realizace je tvrdou prací.*“ Takže, přicházíte-li na trh s novou myšlenkou jako první, máte jedinečnou příležitost, že ostatní si s vámi budou hrát na honěnou a ve váš prospěch bude hrát roli celá řada faktorů, jako uznání obchodní značky, příležitost plného pokrytí nákladů – následovníci to budou mít značně těžší, aby zopakovali váš úspěch. A v řadě úspěchů nových podnikatelských konceptů to bylo právě díky perfektně zvládnuté realizaci myšlenky to, co úspěch přineslo, ne myšlenka sama. Proto musí realizace být prioritou: rozvinout kulturu akcí a jejich provedení.

Přijměte nejistoty a rizika

Start vlastního podnikání je cesta do neznáma – musíte se smířit s nejistotami. Rizika jsou nejen esenciální prvek podnikání, ale vztahují se přímo k úspěchu: čím větší jsou rizika, tím

²⁸ https://www.forbes.com/consent/?toURL=https://www.forbes.com/2004/11/04/cx_gk_1104artofthestart

větší je potenciál úspěchu! Náš postoj k rizikům je však spíš vystrašený a proto naše úspěchy nikdy nebudou průlomové, Přitom, jako by lidský život sám o sobě nebyl plný rizik!

Nebojte se selhání, poučte se z něj

Studie ukazují, že jeden z nejčistších indikátorů budoucího úspěchu podnikatele je to, zda si prožili v minulosti krach. Může se to jevit zcela proti intuici, ale když přemýšlíte o krachu, jedná se především o nástroj poučení. Dokonce se říká „krachem vpřed“ a mnoho současných veleúspěšných podnikání, která jsou téměř ikonická, začínalo několikrát, než se propracovalo ke svým dnešním úspěchům. Dlouhodobě je často lepší soustředit se nejprve na vývoj méně schůdného produktu a začít optimalizovat na základě zpětné vazby, než do „dát“ napoprvé s nevykoušenou ideou perfektního produktu.

Kolik rizika přijmete, záleží jen na vás, vašem podnikání a jeho specifických podmínkách. To na čem opravdu záleží, je vaše učení se z chyb a překážek a vaše nezdolná vůle něco nového zkusit a dokázat! Pro sociální podnikání to platí dvojnásobně. Opět je zde nutno konstatovat, že evropská kultura hledí na násobné restarty velmi podezíravě namísto toho, aby je považovala za studnici neocenitelných zkušeností.

Když mluvíme o rizicích a krachu podnikání, podívejme se na nejběžnější chyby a rizika. Takto si jich můžete být vědomi od samotného začátku a pracovat tak, abyste se jich co nejvíce vyvarovali. Nejběžnější rizika se vztahují k poptávce, technice, realizaci myšlenky a k financím.

1. Riziko poptávky

Mají zákazníci skutečný zájem o váš nabízený výrobek nebo službu? Rizikem poptávky je perspektivní budoucí ochota budoucích zákazníků výrobek koupit nebo přijmout nabídku služeb.

2. Riziko techniky

Podnikatel přijímá riziko techniky, jestliže vytvoření produktu vyžaduje inženýrský a vědecký výzkum a vývoj. Například, plánujete-li vytvořit od základu novou metodu léčby nějakého závažného onemocnění, přijímáte riziko, že výzkum a vývoj se nepovede a metoda nebude směřovat k cíli.

3. Riziko realizace myšlenky

Být úspěšným podnikatelem znamená, že potřebujete být také silným vůdcem. Riziko realizace se obvykle popisuje jako podnikatelova schopnost vybudovat silný tým spolupracovníků a partnerů, aby bylo možno podnikatelské plány provést.

4. Finanční riziko

Každý podnikatel na sebe bere finanční riziko a často použije své osobní finanční zdroje aby své podnikání rozvinul. Tyto finanční zdroje musí být ovšem nasazeny s tím, že podnik získá přístup k cizím zdrojům financování (od investorů, z rizikového kapitálu a dalších zdrojů externího financování), což představuje samozřejmě riziko a podnik i podnikatel musí postupovat maximálně transparentním způsobem.

Nakládání s riziky a jejich zvládnutí pak je mnohem snazší, pohybuje-li se podnikatel v komunitárním a regionálním prostředí, s větší mírou znalostí tohoto prostředí a jeho aktérů, samozřejmě, za předpokladu, že projekt/podnik – i sociální – budován na solidních základech, s patřičnou úrovní důvěryhodnosti. Podnikání je proces učení se a cesta objevování!

Podnikání, i sociální, je ve své podstatě společenskou a ekonomickou interakcí, zahrnující vedle samotných účastníků i orgány státní a veřejné správy na všech úrovních. Vhodným nástrojem je interakce prostřednictvím sítí. Tyto sítě by mohly zastupovat sociální podniky na úrovni EU a podporovat kulturu spoluvytváření, pokud jde o politiku zaměřenou na sociální ekonomiku a sociální podniky.

Konečně, chce-li Komise společně s členskými státy a jejich místními a regionálními orgány podpořit silnější postavení sociálních podniků ve veřejné politice a činnostech na všech úrovních, měly by sociální ekonomiku a sociální podniky začlenit do všech příslušných politik, programů a postupů. Opatření, směřující k tomuto cíli zahrnují začlenění sociálních podniků jakožto způsobilých subjektů do příslušných evropských programů financování, podporu zapojení sociální ekonomiky a sociálních podniků do příslušných evropských programů mobility a podporu vzájemného učení a budování kapacit mezi regionálními a místními orgány s cílem vyvinout integrované podpůrné strategie.

Cílem je zlepšit podporu sociálních podniků ze strany EU v kontextu mezinárodního rozvoje, a tak dosáhnout cílů udržitelného rozvoje v nejširším mezinárodním kontextu. Vzhledem k těmto cílům by Komise měla prostřednictvím příštího cyklu mezinárodních rozvojových programů přispět ke značnému zvýšení množství informací o sociální ekonomice a sociálních podnicích získaných z otevřených zdrojů.

Komise by navíc měla převzít vedoucí úlohu při podněcování celosvětové spolupráce při podpoře sociálních podniků tím, že bude působit jako organizátor trhu a podpoří výměnu znalostí. S ohledem na zjištěné překryvání a mezery ve financování by navíc Evropská unie měla do všech svých stávajících i budoucích politik a iniciativ, zaměřených na podporu sociálního a hospodářského rozvoje začlenit individuální podporu, a tak pro sociální podniky vybudovat příznivé podnikatelské prostředí.

Evropská komise, členské státy a organizace – sítě – sociálních podniků by měly shromáždit pádnější důkazy přidané hodnoty sociálních podniků a lépe o ni informovat.

Opatření by měla zahrnovat:

- systematické shromažďování dat a upřednostnění výzkumu hospodářského a sociálního významu, včetně potenciálu v oblasti zaměstnanosti, a dynamiky sociálních podniků,
- spoluvytváření celounijní komunikační strategie,
- sdílení know-how a nástrojů týkajících se přidané sociální hodnoty, včetně nástrojů pro řízení sociálních dopadů,
- budování lepších kapacit pro informování o vytvořené přidané hodnotě v síti sociálních podniků.

Evropská komise, členské státy, regionální a místní orgány a organizace sociálních podniků by měly podporovat rozvoj průbojnějšího a koordinovanějšího společenství sociálních podniků.

Opatření by měla zahrnovat:

- vytváření legitimních, rozmanitých a inkluzivních reprezentativních sítí, které umožňují synergie, vzájemné učení a koordinaci,
- podporu zastoupení společenství sociálních podniků na úrovni EU,
- podporu kultury spoluvytváření politik se sociálními podniky a organizacemi, které je zastupují.

Evropská komise a členské státy, jakož i jejich místní a regionální orgány by do příslušných politik, programů a postupů měly začlenit aspekt sociálních podniků.

Měly by sociální podniky co nejvíce zapojovat do vytváření nových politik a opatření a konzultovat je s nimi. Organizace sociálních podniků by tyto příležitosti měly aktivně podporovat a využívat.

Opatření by měla zahrnovat:

- zapojení sociálních podniků jakožto způsobilých subjektů do všech příslušných evropských programů financování a zahrnutí aspektů sociálních podniků do realizace a sledování celounijních politických iniciativ,
- podporu účasti sociálních podniků na příslušných evropských programech mobility,
- podporu vzájemného učení a budování kapacit mezi regionálními/místními orgány s cílem vyvinout integrované strategie, zaměřené na podporu sociálních podniků,
- uplatňování sociálních kritérií na zadávání veřejných zakázek,
- zahrnutí témat, souvisejících se sociálními podniky do vzdělávacích programů na úrovni základního až vysokoškolského vzdělávání a podporu pracovních příležitosti v sociálních podnicích prostřednictvím veřejných služeb zaměstnanosti a poradenství pro volbu povolání,
- podporu vzájemného sdílení znalosti a obchodních vztahů mezi tradičními a sociálními podniky.

5. Měření sociálního dopadu

Sociální podniky jsou zřizovány za sociálním účelem a provozují svoji činnost v rámci sociální ekonomiky. Pro zachování tohoto modelu by základem jakéhokoliv odvozeného předpisu, normy nebo programu měl být popis sociálních podniků uvedený v Iniciativě pro sociální podnikání. Ta popisuje sociální podniky v širším kontextu, a tak zahrnuje i různé modely členských států, do jejichž pravomoci také skutečná infrastruktura spadá.

Společenský kontext sociálního dopadu

Hospodářské výsledky byly dlouhou dobu hlavním způsobem měření rozvoje organizací a zemí, bez ohledu na to, zda byl jejich hlavní motivací hospodářský či společenský rozvoj. V současné době je však nutno sledovat vše z komplexnější perspektivy, kdy je potřeba zohlednit sociální, environmentální a ekonomické důsledky.

Popis sociálního dopadu

Měření sociálního dopadu je prospěšné pro všechny segmenty společnosti. U sociálních podniků je dosažení kladného sociálního dopadu hlavním smyslem jejich činnosti a často tvoří její trvalou a nedílnou součást. Je důležité oddělit sociální výsledky od ekonomických – měřit se má sociální dopad, ne organizace. Existují podobnosti, ale i rozdíly v tom, jak zúčastněné strany popisují sociální dopad.

EHSV ve svém stanovisku Měření sociálního dopadu (2013) zdůrazňuje důležitost jednotného chápání a navrhuje, aby byl sociální dopad brán jako sociální důsledky a dopad specifických činností určitého sociálního podniku. Je rovněž třeba zdůraznit, že při měření dopadu nejde jen o měření zamýšlených důsledků, ale o celkové důsledky (zamýšlené i nezamýšlené) a jejich dopad.

Posuzování sociálního dopadu není snadné, protože prokázat vazbu mezi činností a jejím důsledkem může být obtížné. Kladné vlivy jsou často kvalitativní povahy a někdy jsou zřejmé až v delším horizontu. Snaha podchytit činnost v číslech je spojena se značným rizikem, že získané informace nebudou měřit to, co je účelem měření, nebo ne správným způsobem. Na sociální podniky se proto nesmí naléhat, aby za měření považovaly kvantifikaci, a zaměřovaly se tak pouze na činnosti, které jsou snadno měřitelné, kvantifikovatelné či uznávané zvenčí.

Kvantifikaci je naopak třeba považovat za jeden ze způsobů měření, vedle přístupů zaměřených na kvalitu, např. komentování. Tento alternativní (či doplňkový) způsob získávání

popisů bohatých na informace, které jsou prováděny z pohledu z příjemce, má zásadní význam pro hodnocení přidané hodnoty činnosti sociálního podniku.

Zainterесované strany a pojmy

Nezbytným předpokladem vytvoření metody EU pro měření sociálního dopadu v současném unijním kontextu je zapojení zúčastněných stran, především sociálních podniků, uživatelů, politiků, investorů a v případě potřeby rovněž poskytovatelů sociálních služeb, veřejných orgánů a sociálních partnerů.

Podmínkou takového přístupu zapojujícího zúčastněné strany je jednotné chápání základních pojmů v oblasti měření sociálního dopadu. Pojmy jako vstup, výstup, důsledek a dopad jsou v různých souvislostech často definovány odlišně. Je důležité, aby zúčastněné strany tyto pojmy chápaly stejně.

Pokud se budeme zaměřovat pouze na výstup, nebudeme měřit skutečný dopad dané činnosti. Je proto důležité pochopit, že měření sociálního dopadu znamená přechod od měření výstupů k měření dopadu. Tak lze zachytit skutečnou přidanou hodnotu a mít přitom na paměti složitost a mnohooborovost měření sociálního dopadu.

Je třeba si uvědomit, že je nutné se hlouběji zabývat zejména potížemi s integrací výsledků měření sociálního dopadu od mikroúrovně až po makroúroveň (místní úroveň – úroveň EU) a rovněž tím, jak metody měření respektují práva a potřeby jednotlivců a podniků.

Tématice se věnuje také studie OECD „Měření sociálního dopadu u sociálních podniků“ (2015). Podle ní:

- Od sociálních podniků může být požadováno, aby měřily svůj sociální dopad, zejména během procesu získávání finančních prostředků. To však vyžaduje, aby byly stanoveny příslušné postupy.
- Měření sociálního dopadu by měl být trvalý proces dialogu mezi různými zúčastněnými stranami zapojenými do procesu měření a zajímajícími se o jeho výsledky.
- Měření sociálních dopadů není v současné době příliš rozšířené, jedním z důvodů je, že sociální podniky mají omezené lidské a finanční zdroje na provádění a používání tohoto mechanismu.
- Podpora experimentování a další analýzy vývoje měření sociálního dopadu a sociálních podniků může přispět k podpoře kultury měření sociálního dopadu mezi zúčastněnými stranami.

- Proporcionální měření je důležitý koncept. Měří se pouze tehdy, pokud přispívá k rozhodování a pokud náklady na měření nepřeváží důležitost rozhodnutí.

5.1. Co je sociální měření dopadů

Doposud neexistuje jednotná definice pro měření sociálních dopadů. Tato oblast se rychle vyvíjí, přičemž v rámci akademické obce a institucí se odehrávají diskuse na národní a mezinárodní úrovni. Řešení tohoto složitého problému tedy nejprve vyžaduje pochopení definic sociálního dopadu.

Co je to sociální dopad?

Myšlenka sociálního dopadu úzce souvisí se sociální hodnotou produkovanou organizacemi (Bassi, 2013). Pojem 'sociální dopad' - se může překrývat s pojmem „vytváření sociálních hodnot“ (Emerson a kol. 2000; Gentile, 2000) a pojem „sociální návrat“ (Clark et al., 2004) - má mnoho definic a může být také propojen s pojmem „sociální účetnictví“. Sociální dopad je obvykle definován s odkazem na čtyři klíčové prvky (Clifford, 2014):

- hodnota vytvořená v důsledku něčí činnosti (Emerson a kol., 2000);
- hodnota, kterou užívají příjemci a všechny ostatní osoby, kterých se to týká (Kolodinsky a kol., 2006);
- dopad, který zahrnuje pozitivní i negativní účinky
- dopad, který se posuzuje na základě srovnání toho, jaká situace by existovala bez navrhované činnosti.

Mohou použít několik přístupů:

- financovat výzkum a experimentování v oblasti hodnocení a metodik, zejména inovativnějších přístupů a přístupy zaměřené na častější činnosti;
- zahrnout metodiky měření sociálního dopadu
- zahrnout i kritéria používaná veřejnou správou k poskytování finančních prostředků poskytovatelům sociálních služeb, veřejným i soukromým
- publikovat výzkumy a experimenty ve snadno přístupném prostoru;
- vytvořit knihovnu ukazatelů a hodnocení.

Měření sociálního dopadu může

- pomoci zvýšit podíl zúčastněných stran a povědomí veřejnosti o významu sociálních podniků,
- zabránit chování, které není v souladu s principy sociálních podniků

Měření sociálních dopadů nemůže být používáno jako kritérium pro identifikaci sociálních podniků. Ve skutečnosti sociální podniky, které nehledají finanční prostředky nebo u kterých jejich investoři nepožadují, aby změřily svůj dopad, mohou být také identifikovány, pokud splňují kritéria stanovená iniciativou pro sociální podnikání (obecná definice sociálních podniků).

Kromě toho měření sociálního dopadu vyžaduje nejen odborné dovednosti, ale také čas, peníze a úsilí.

Neexistují snadno použitelné nástroje a ukazatele, které by i samotné sociální podniky mohly sdílet.

K provedení různých kroků je potřeba čas, jednak jako součást procesu měření, ale také k identifikaci a shromáždění potřebných údajů, k provedení analýzy, sestavení zprávy a šíření výsledků.

Sociální podniky, zejména malé, nemají a je nepravděpodobné, že by někdy měly prostředky na placení příslušných odborníků, které by mohly najmout výhradně pro měření dopadu.

Sociální podniky působí v odvětvích náročných na pracovní sílu se sníženými ziskovými maržemi, ať už jsou jejich činnosti financovány z veřejného sektoru nebo poplatky za poskytování služeb spotřebitelům.

Vzhledem k těmto vysokým nákladům na měření sociálního dopadu by mohlo dojít k narušení trhu, pokud by sociální podniky byly jedinými subjekty, které musí měřit a vykazovat svůj sociální dopad. Pokud se tedy tyto stejné požadavky nebudou vztahovat na veřejné agentury ani na tradiční podniky, budou mít tyto organizace jasnou výhodu (ve smyslu nižších nákladů) ve srovnání se sociálními podniky, se kterými soutěží.

K řešení výše diskutovaných výzev je nutno

- 1) zajistit, aby v debatě o sociálních otázkách měly všechny sektory stejný hlas
- 2) podporovat a oceňovat stávající ukazatele, které se ukázaly jako uspokojivé pro jejich uživatele;

3) podporovat otevřenou zdrojovou knihovnou ukazatelů pro sociální podniky;

- je potřeba prozkoumat možnost využití veřejného financování k vyplnění mezer v kombinaci s aktivní veřejnou politikou na podporu sociálních inovací;

4) provádět další výzkum a poskytovat politické pokyny týkající se proporcionality, agregace a diferenciací;

5) vytvořit usnadňující prostředí pro měření sociálních dopadů:

- zpřístupnění financování prostřednictvím specifických grantů pro měření sociálního dopadu;
- vytvoření informačního centra na evropské úrovni, poskytování praktické pomoci a vedení;

6) poskytovat volně přístupnou databázi

Měření sociálního dopadu může pomoci sociálním podnikům stanovit realistické cíle, sledovat a zlepšovat výkonnost, upřednostňovat rozhodnutí a přistupovat ke kapitálovým trhům konkurenceschopnějším způsobem (Nichols, 2007).

Měření sociálního dopadu je důležité, ale potenciálně náročné. Obtížnost spočívá ve zvláštní povaze podniků, primárním cílem je vytvářet sociální hodnotu (OECD, 1999; Noya, 2009; Andreas, 2006), ale podniky musí také vytvářet ekonomické hodnoty, aby zůstaly životaschopné a udržitelné. Tyto dva cíle se vzájemně nevylučují. Sociální podniky mohou také ke společenskému poslání a očekávaným finančním výnosům přidat environmentální prvek.

Proto měření jejich výkonu představuje řadu výzev (Epstein a McFarlan, 2011; Dart a kol., 2010; Dees and Economy, 2001; Dees, 1998a), a nelze toho efektivně dosáhnout pomocí tradičních ukazatelů (Austin a kol., 2006).

Zásadní důvod, proč se neaplikují tradiční měření výkonu používaná k hodnocení klasických podniků u sociálních podniků je to, že jejich aktivity ovlivňuje více zúčastněných stran (veřejné orgány, soukromí investoři, interní zúčastněné strany a externí příjemci). Sociální podniky by měly proto v ideálním případě používat „vícesměrný“ systém odpovědnosti, a zaměřit se nejen na hospodářský výsledek, ale také na sociální výsledky.

Měření dopadu sociálních podniků není nový jev. Jak naznačuje literatura (Nicholls, 2009, 2010), od sociálních podniků se vždy očekávalo, že budou měřit dopady svých aktivit. Některé sociální podniky již používají sociální výkaznictví a sociální účetnictví, společně s dalšími

ukazateli sociálního dopadu. Novinkou je posun směrem k měření sociálního dopadu, a zejména směrem ke standardizovanému syntetickému procesu měření (Jany-Catrice, 2015).

Jak ukazuje analýza akademické literatury, neexistuje ani společně dohodnutá definice měření sociálního dopadu, ani sdílené chápání celkového cíle měření sociálního dopadu.

Účetnictví a měření pro sociální podniky vychází ze tří hlavních přístupů

- Pozitivní: vytváří obraz skutečného světa přijetím racionálních a objektivních hodnot (Whittington, 1986; Watts a Zimmerman, 1979).
- Kritický: je založen na zásadách demokracie a odpovědnosti a hraje roli mezi organizací a společností (Lehman, 1992). Z tohoto hlediska jsou organizace odpovědné širokému okruhu zúčastněných stran, kterých se jejich činností týkají (Gray et al., 1996).
- Interpretativní: slouží jako symbolický prostředník mezi různými sociálními skupinami a je nástrojem pro dialog mezi společnostmi a jejich zúčastněnými stranami ke stimulaci sociální změny (Ryan et al., 1992; Gray, 2002).

5.2. Stávající debata o měření sociálního dopadu točí kolem dvou hlavních přístupů

„Univerzální“ přístup zvažuje bez rozdílu použití definovaného souboru ukazatele (včetně ekonomických a sociálních ukazatelů) na všechny sociální podniky bez ohledu na jejich velikost, sektor, zemi, mechanismy správy atd. (Pearce, 1993; Arvidson et al., 2013).

Druhý přístup, který získal větší shodu, zvažuje přijetí různých ukazatelů k zachycení rozdílů mezi sociálními podniky, a to včetně možnosti určení nejvhodnějších nástrojů pro měření sociálního dopadu pro každý konkrétní případ (Emerson, 2003; Nicholls, 2009).

Poslední studie (Maas a Liket, 2011; Schaltegger et al., 2000; Clark et al., 2004) navrhuje klasifikaci měření sociálního dopadu podle různých analytických kritérií, za předpokladu proměnných, jako je účel / rozsah, časový rámec a orientace jako klíčové determinanty pro nejvhodnější ukazatele měření. Někteří autoři (Mullins et al., 2010; Wilkes a Mullins, 2012; Harlock, 2013) propagují použití souboru nástrojů, který lze přizpůsobit různým aktivitám podniků.

Skupina expertů Evropské komise GECES vytvořila soubor pokynů „pro měření sociálně-ekonomických výhod vytvořených sociálními podniky“ (GECES, 2014). Jasně uvádí, že ‘neexistuje jediný soubor ukazatelů, který lze navrhnout shora dolů pro měření sociálního dopadu ve všech případech. ‘

Zpráva obsahuje řadu důvodů, jedinečné měření nemusí být vhodné, například „vzhledem k rozmanitosti sociálních dopadů sociálních podniků nemůže žádná jednotná metodika zachytit všechny druhy dopadů spravedlivě nebo objektivně. “

GECES definuje následující pětistupňový proces pro všechna měření sociálních dopadů:

- 1) identifikovat cíle;
- 2) identifikovat zúčastněné strany;
- 3) nastavit relevantní měření;
- 4) měření, ověření a hodnota;
- 5) zpráva, možnosti zlepšení

Existuje však svoboda použít takový indikátor, aby měření zůstalo přiměřené zásahu a potřebám zúčastněných stran (GECES, 2014).

5.3. Závěry a doporučení

Je nutno provést komparativní analýzu měření sociálního dopadu v členských státech.

Nesprávný nebo unáhlený přístup může jít proti cíli institucí EU podporovat rozvoj a růst sektoru sociálního podnikání. Vzhledem k tomu, že povědomí o tomto sektoru je v mnoha členských státech nízké, prioritou by měla být zvolena další osvěta.

Cílem měření sociálního dopadu je měřit sociální důsledky a dopad specifických činností určitého sociálního podniku, a ne tento podnik samotný, i když struktura podniků sociální ekonomiky jako taková přispívá k vytváření sociální hodnoty. Je to nepřetržitý proces a nedílná součást činnosti podniku a důležitý nástroj strategického plánování.

Je obtížné hájit pouze jednu metodu, doporučujeme šíření povědomí o nejběžněji používaných zásadách. Ty mají společné to, že jsou to přístupy jdoucí „zdola nahoru“, jež byly přijaty za účelem zachycení sociálních změn a vychází ze skutečných potřeb a skutečné činnosti.

Každá metoda měření se musí zakládat na klíčových důsledcích sociálního podniku, musí podporovat jeho činnost, být přiměřená a nebránit sociálním inovacím. V metodách se musí usilovat o nalezení rovnováhy mezi kvalitativními a kvantitativními údaji.

6. Závěry a doporučení

Pojem „sociální ekonomika“ (jinými slovy „společensky prospěšná ekonomika“) se v posledních letech stává stále více diskutovaným tématem. Je významným hospodářským a sociálním činitelem, který se zpravidla vymezuje jako alternativa vůči trhu a veřejnému sektoru. Subjekty sociální ekonomiky se vyznačují tím, že cíle jejich podnikání jsou odlišné od komerčních firem. Hlavním cílem sociálních podniků je vytváření příznivého sociálního dopadu a udržitelné řešení konkrétních sociálních problémů a většinu případného zisku využívají jako prostředek k dosažení svých primárních sociálních cílů, nikoliv k maximalizaci zisku pro své vlastníky a podílníky. Zisk je zpravidla investován zpět do rozvoje podniku. Existují různé formy sociálních podniků, kterým je společné, že sdílejí určité hodnoty, vlastnosti a cíle a propojují ekonomické aktivity se sociálními nebo environmentálními cíli v dané lokalitě. Tím se snoubí udržitelné hospodářské činnosti s příznivými sociálními dopady a současně zde zboží a služby slouží k pokrytí určitých lokálních potřeb.

Jako podniky sociální ekonomiky se označuje široká škála organizací, které vycházejí z nadřazenosti člověka nad kapitálem a zahrnují organizační formy, jako jsou například družstva, obecně prospěšné společnosti, nadace a sdružení. Podniky sociální ekonomiky jednájí v obecném zájmu a přitom vytvářejí pracovní místa, poskytují sociálně inovativní služby a zboží, usnadňují sociální začleňování a podporují udržitelnější a lokálně zakotvenější ekonomiku. Jsou založeny na zásadách solidarity a emancipace. Činnost sociálních podniků přispívá ke kultivaci podnikatelského prostředí, protože od sociálních podniků se ve zvýšené míře očekává, že jednájí v souladu s dobrými mravy a jejich účelem je dosahování společenského prospěchu.

Schopnost sociální ekonomiky inovativním způsobem reagovat na sociální potřeby vede k tomu, že její význam jako zcela nového způsobu podnikání celosvětově roste a státy, ve kterých dosud není legislativně či jinak zakotvena, začínají pro sociální ekonomiku tvořit podmínky. I v České republice je sociální podnikání v posledních letech předmětem nebývalého zájmu. V českém prostředí již působí řada organizací, podniků, sociálních firem, družstev a iniciativ, které se snaží hledat řešení na problémy ve společnosti a životním prostředí a zároveň usilují o finanční soběstačnost.

S ohledem na pozitivní přínos sociálního podnikání a sociálních podniků pro společnost nejen na místní, ale i na národní a nadnárodní úrovni, je v zájmu všech zúčastněných stran tento typ ekonomické aktivity podporovat.

6.1. Doporučení týkající se politik podle různých úrovní jejich tvůrců

Evropské orgány

Role orgánů EU by přitom měla spočívat především v jednoznačné podpoře sociální ekonomiky a odhodlání rozvíjet ji v Evropě tím, že zajistí podpůrný rámec politik pro rozvoj sociální ekonomiky obecně. Dále by se na evropské úrovni měla řešit otázka způsobů financování sociálních podniků a podpořit výzkum týkající se společenské přidané hodnoty investic do podniků sociální ekonomiky. Otázkami k řešení by mohlo být, jak sociální a ekonomická hodnota vzniká a jak ji zachytit, a efektivnost různých finančních nástrojů. V neposlední řadě musí být tyto aktivity podpořeny dalšími podpůrnými činnostmi směrem k vládám a zúčastněným stranám, jako jsou metodické pokyny a doporučení, shromažďování a předávání příkladů „best practice“, školení a budování kapacit s cílem podpořit sdílení nástrojů a osvědčených postupů mezi členskými státy.

Členské státy, včetně orgánů místní a regionální samosprávy

Úloha členských států je pak především na vnitrostátní, regionální a místní úrovni, neboť poskytují podpůrnou politiku a podporu rozvoji a růstu sociální ekonomiky. Jedním z hlavních témat, které by měly členské země řešit, je otázka přístupu subjektů sociální ekonomiky ke speciálně uzpůsobené finanční podpoře jak na vnitrostátní, tak i místní (regionální) úrovni. Členské státy by měly zajistit příznivé právní prostředí a podporu pro vznik sociálních finančních zprostředkovatelů, kteří budou poskytovat finanční prostředky a finanční nástroje pro sociální ekonomiku. Klíčovou roli při zajišťování místní infrastruktury a prováděcích iniciativ mají místní a regionální orgány. Ty by se navíc měly ujmout iniciativy v oblasti spolupráce mnoha zúčastněných stran s cílem podpořit místní a regionální rozvoj.

V ČR je již delší dobu připravován zvláštní zákon o sociálním podniku, jehož cílem má být zajištění podmínek pro dlouhodobě udržitelný rozvoj sektoru sociálních podniků, které budou plnit veřejně prospěšné funkce při současném dosahování zisku. Přípravy se však prozatím zastavily na úrovni připomínkového řízení. Pokračování legislativního procesu je pro rozvoj sociálního podnikání v ČR stěžejní.

Další zúčastněné strany

Samotné podniky sociální ekonomiky by se měly snažit vytvářet nástroje, jako je samokapitalizace, skupinové financování a zapojení se do partnerství sociálního financování, přičemž musí sdružovat své vlastní prostředky a iniciovat partnerství. Dále by se měly snažit navázat užší spolupráci s externími partnery, jako jsou soukromé komerční banky a různí

zprostředkovatelé. Zásadní z tohoto pohledu je vytvořit ve finanční komunitě zájem a povědomí o podnicích sociální ekonomiky.

6.2. Doporučení týkající se politik podle klíčových tematických oblastí

Zvýšení viditelnosti a porozumění sociálním podnikům

Tato doporučení zahrnují způsoby, jak účinně zvýšit viditelnost a uznání sociálních podniků a podpořit lepší porozumění tomu, co sociální podnik znamená a jaká je jeho přidaná hodnota. Opatření umožňující dosáhnout tyto cíle zahrnují shromažďování údajů na různých úrovních, společné vytváření komunikační strategie a sdílení řízení sociálních dopadů. Bylo by vhodné provést komparativní analýzu měření sociálního dopadu v členských státech. Měření sociálního dopadu může sociálním podnikům pomoci stanovit realistické cíle, sledovat a zlepšovat výkonnost a zvyšovat svou konkurenceschopnost.

Přínosem může být i vytvoření rozmanitých a inkluzivních reprezentativních sítí, které umožní využít synergií a zároveň podpoří vzájemné učení a předávání zkušeností a případů dobré praxe v sociálním podnikání. Sociální ekonomika by rovněž měla být na všech úrovních zařazena do všech příslušných politik, programů a postupů.

Nástrojem zvýšení viditelnosti sociálního podniku a zvýšení povědomí veřejnosti o něm může být i zavedení systému certifikace sociálních podniků. Značka sociální ekonomiky by mohla být udělována na základě žádosti při splnění stanovených kritérií.

Pomoc sociálním podnikům v přístupu k financování

Přístup sociálních podniků k finančním prostředkům je nezbytný pro jejich správné fungování, prosperitu a udržitelnost, je však třeba pro ně vytvořit speciálně uzpůsobené finanční nástroje. Ideální finanční ekosystém pro sociální podniky by měl spočívat v přístupu více zainteresovaných stran, hybridních a trvalých kapitálových řešeních poskytnutých institucemi sociálního financování, které by sdílely principy sociální ekonomiky.

Jako nejvhodnější řešení pro financování sociálního podnikání se jeví financování zajištěné specializovanými poskytovateli (specializovanými finančními institucemi). Mezi konkrétní opatření k uvolnění většího financování, které lépe vyhovuje sociálním podnikům, patří budování povědomí mezi širší finanční komunitou o tom, jak financovat sociální podniky, budování kapacit v „dopadové komunitě“, zvyšování vhodnosti sociálních investic. Mělo by dojít ke zmírnění regulačních překážek a zmapování stávajících daňových pobídek spojených s

investicemi do sociálního podniku. Investice do podniku sociální ekonomiky je nutno prezentovat jako investici do budoucna, nikoli jako náklad.

Dále se doporučuje, aby byly poskytovány zvýšené zdroje na vzdělávací programy, inkubátory a zprostředkovatele, kteří poskytují podporu budování kapacit přizpůsobenou potřebám sociálních podniků s cílem pomoci budovat jejich manažerské dovednosti a dosahovat finanční udržitelnosti.

Jedním ze základních zdrojů financování sociálních podniků by mělo být i nadále veřejné financování. Může být zajištěno mj. prostřednictvím veřejných zakázek, pokud budou v rámci podmínek zadávacího řízení akcentovány sociální aspekty podnikání a zároveň by mělo dojít k zavedení jednodušších a pružnějších pravidel a snížení administrativy s tím spojené.

Za nezanedbatelný zdroj je třeba považovat rovněž soukromé financování, tj. filantropii coby humanisticky motivovanou dobročinnost sloužící k podpoře obecně prospěšného účelu. Díky filantropii dojde často k urychlení inovací a rozvoji nových myšlenek v oblastech, kde možnosti státu či jiných subjektů financování jsou omezené. Účinek filantropie se zvětší, pokud ji podpoří i veřejné orgány. Podpora filantropie (individuálního, kolektivního či firemního dárčovství) jako zdroje financování sociální ekonomiky může být akcentována například daňovými úlevami.

Zlepšování právního prostředí

Cílem je vytvořit příznivé prostředí, v němž by se sociální ekonomika a sociální podniky mohly rozvíjet. Východiska pro právní úpravu by měla reflektovat osvědčené postupy a doporučení EU a zkušenosti zástupců členských států a sociálních podnikatelů a respektovat základní hodnoty sociálních podniků, jako jsou demokratická správa věcí veřejných, sociální dopad, inovace, reinvestice zisku nebo centrální místo dané člověku v ekonomice. Veřejní zadavatelé by pak měli do svých výběrových řízení začlenit sociální aspekty a tím podpořit přístup sociálních podniků k veřejným zakázkám.

Stát by měl rovněž podporovat síťování a spolupráci sociálních podniků formou vytvoření zastřešující organizace sociálních podniků. S ohledem na specifika odlišující sociální podniky od běžných komerčních podniků však nelze očekávat, že by taková organizace mohla být svépomocně organizovaná a financovaná, neboť řada sociálních podniků spíše bojuje s vlastní ekonomickou udržitelností. Vhodným nástrojem pro podporu síťování s vzájemné spolupráce by mohl být připravovaný zákon o sociálním podniku.

Dosažení ekonomického růstu

Měla by být přijata opatření, která napomohou sociální ekonomice a sociálním podnikům dosáhnout jejich potenciálu jako klíčových hybatelů spravedlivého a sociálně inkluzivního hospodářského růstu. Mezi prioritní opatření v této oblasti patří zjednodušení a uplatňování pravidel pro státní podporu, veřejné zakázky a vnitřní trh v oblasti služeb obecného hospodářského zájmu, a to na všech úrovních, od evropské až po místní.

Rozvoj sociálního podnikání v ČR vykazuje spojitost s rozvojem občanské společnosti posledních let, kdy se lidé vrací k tradičním hodnotám komunitního soužití. Stále více lidí hledá alternativy k často anonymním službám a hledají si svého dodavatele, který má pro ně přidanou hodnotu. Tato přidaná hodnota může mít formu podpory regionu, podpory znevýhodněných skupin lidí, podpory zdraví či ochrany životního prostředí nebo lidských práv apod. Cílem uvedených doporučení je zlepšit podmínky pro sociální podnikání a povědomí o jeho pozitivním přínosu pro společnost, a motivovat tak nové společensky prospěšné podnikatele k jejich obchodním aktivitám.

7. Zdroje a literatura

Literatura:

- Dohnalová, M., Deverová, L., Legnerová, K., Pospíšilová, T. Lidské zdroje v sociálních podnicích. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2015.
- Dohnalová, M. a kol. Sociální ekonomika, sociální podnikání. Podnikání pro každého. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012.
- Borzaga, C., Nogales, R., Galera, G. (eds.). Social enterprise: A New Model for Poverty Reduction and Employment Generation. Bratislava: UNDP Bratislava Regional Center, 2008.
- Vyskočil, M. Podklad pro koncepci politiky vlády vůči NNO do roku 2020. Praha, 2014.

Elektronicky dostupné zdroje:

- Study on Promoting the Role of Social Enterprises in CEE and CIS (UNDP-EMES Project, <http://emes.net/research-projects/social-enterprise/undp-emes-project>)
- Déclaration finale commune des organisations européennes de l'Économie Sociale. Brussels: CEP-CMAF, 2002. [online]. [cit. 2015-08-04]. Dostupné z: <http://www.socialeconomy.eu.org/social-economy>.
- Davister, C., Defourny, J., Gregoire, O. Work Integration Social Enterprises in the European Union: an Overview of Existing Models. Working Paper no. 04/2004. EMES European Research Network [online http://www.joseacontreras.net/econom/Economia/Economia_Social_CIES/pdf/economiasocial/investigacion/PERSE%20Work%20Integration.pdf]
- Defourny, J., Nyssens, M. The EMES approach of social enterprise in a comparative perspective. Emes working Paper Series 12/03, 2012: http://emes.net/content/uploads/publications/EMES-WP-12-03_Defourny-Nyssens.pdf.
- http://www.vlada.cz/assets/ppov/rnno/dokumenty/studie_vyskocil_pro_web.pdf.
- <https://ceske-socialni-podnikani.cz>
- <http://www.tessea.cz>
- <https://www.esfcr.cz/programy/op-zamestnanost>
- www.cmzrb.cz
- <https://www.esfcr.cz/vyzva-047-opz>
- <https://apps.odok.cz/veklep-detail?pid=KORNB8QPT8KT>
- <https://ceske-socialni-podnikani.cz/mpsv/vyzvy/2832-op-zamestnanost-vyzva-pro-mas-na-podporu-strategii-komunitne-vedeneho-mistniho-rozvoje>
- <http://nsmascr.cz/o-nas/mistni-akcni-skupiny/>
- <https://www.irop.mmr.cz/cs/vyzvy>

- <http://irop.mmr.cz/cs/Vyzvy/Seznam/Vyzva-c-90-Socialni-podnikani-pro-KPSVL>
- European Commission - European Commission, 2019 - https://ec.europa.eu/info/index_cs
- European Economic and Social Committee, 2019 - <https://www.eesc.europa.eu/cs>
- Climatechange2013.org, 2019
- Fi-compass.eu, 2019
- Eur-lex.europa.eu, 2019